Աշխարհի
Տարեգիրք
Ազգային
գրական եւ քաղաքական
1909
39րդ ՏԱՐԻ
8 ՓԲՏՐ. ԹԻԹ 6
ԽՄԲԱԳԻՐ-ՏՆՕՐԷՆ
Մ. Մատուրեան Որդի
ԻԶՄԻՐ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մ. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ	*Նոր Ճամբան*	121
Մելք. ԱՐՔ.	*Ցիշատակելի Դէպք մը*	125
ԶԻՓԹԷ - ՍԱԼԱՑ	*Մեր Դատարանը*	128
Կ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ	*Հայր Մեր*	131
	Սրեկոյթ	135
Մ. Ց. ԽՏՃԵԱՆ	*Տիս. Ադի Րիզա եւ Մանկավարժութիւնը*	138
	Մանկոյ Նոր Կանոնագիրը	140
Կ. ՆԱՒԱՍԱՐԴ	*Մխիթար Փաշա*	141
	Եօթնեկի Լուրեր	144

ՅԱՋՈՐԴ ԹԻՒՈՎ

Ց. ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ
Կ. ՆԱՒԱՍԱՐԴ
Կ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՇԱՀԱԽՈՐ ԱԶԴ

Լռոնք որ կը փափաքին կրթահայր ըլլալ. Ցող հրամմէն Ս. Ստեփաննոս եկեղեցւոյ դիմացը գտնուող *Լիֆթխխա (Բարեբաղդութիւն)* գործատունս ուր կը գտնուի ծոխ մթերք մը հարսանեկան մոմերու, *Կռշանդրու*, վերջապէս հարսնիքի եւ կնունքի վերաբեր եալ ամէն տեսակ պիտոյքներու իսկ ճաշակաւոր եւ սիեւնոյն ժամանակ դիւրամատչելի գիներով։

Ամէնէն դժուարահաճ յաճախորդն իսկ կրնայ կատարելապէս գոհացում տալ իր ճաշակին, վաճառատանս մէջ, ուր *Գորայհ Թաֆթայհ, Լուիզիևհ* պատրաստուած կնունքի վերաբերեալ հանդերձեղէնները — սկսեալ 10էն մինչեւ 200 ֆր. ամէն քսակի յարմար տրամադրութեան տակ դրուած են։

Տիկիններըը ամէնէն ընտիր, ամէնէն գեղեցիկ եւ ճաշակաւոր ապրանքները հոս միայն պիտի գտնեն գերազանց ուրիշ ո՛եւէ վաճառատունէ մը այնպէս որ տրամադիր 1000 ֆր. նուէր ընծայ իր ապրանքներուն նմանը եւ տեսակը հայթայթողին։

Կնքահայր եւ կնքամայրեր, դիմեցէք այս օրուընէ սկսեալ Ս. Ստեփաննոս եկեղեցւոյ դիմացի վաճառատունս, ամենայն վստահութեամբ, որովհետեւ ձեր առաջին այցելութիւնը պիտի հաստատէ թէ այս տողերը *րեքլամ* չեն եթէ ոչ բուն իրողութիւն։

«Ա. Մ Ա Մ Ի Կ» ի

38 *տարուան հատաքանդ ունենալ փափաքողները կրնան դիմել խմբագրութեանս քանակցելու համար։*

BANQUE D'ORIENT

ՊԱՆՔ Տ'ՕՐԻԱՆ

Հաստատուած Յունաստանի Ազգ. և Տըչանաի Ազգ. գրամատան կողմէ

Դրամագլուխ ամբողջութեամբ վրուած ֆրանք 10,000,000

Կեդրոնատեղի ԱԹԵՆՔ

Մասնաճիւղ Կ. Պոլիս, Իզմիր, Սկանդիկ, Ալեքսանդրիա, և Գահիր

Գործակալութիւն ի Համպուրկ

Պանք տ'Օրիան գրամատունի ամէն տեսակ գործողութիւններ կ'ընէ, ինչպես՝ գնուելու և գեղչուելու Եւրոպական թղթերու, հեռագրական վըճարմունք, առուծախ փոխգրերու և պրաճներու, Աշխարհի գլխաւոր քաղաքներու վրայ կատարի վարկերու բացման գրեր, առուծախ ամենէ տեսակէ արժեթուղթերու, բացում ընթացիկ հաշիւներու, գրաւ արժէթուղթերու և ապրանքներու վրայ և.և.և.

ԱՒԱՆԴՆԵՐ

Պանք Տ'Օրիան կ'ընդունի գրամի Աւանդներ հետեւեալ տոկոսով

1 1/2	%	3	ամսուան	առանցի մը	հատար
2	%	6	»	»	»
3	%	1	տարուան	»	»
3 1/2	%	2	»	»	»
4	%	3	»	»	»

Բարեգործական հաստատութիւններու առանձներն վերեւի տոկոսէն 1/2 % առաւելութիւն մը կ'ընդունին։

Ի տես վճարելի առանձներուն համար՝ միակ անձի մը կողմէ և 100 Օսմ. ոսկիէ ոչ աւելի, Պանք տ'Օրիան տարեկան 2 1/2 տոկոս մը կը յատկացնէ։

Պանք տ'Օրիան հասարակութեան տրամադրութեան տակ դրած է, անձնական վարձքի մը փոխարէն իր հաստատութեան մէջ գտնուած գրաժարկղներն, հոն դրամ և արժքաւոր առարկաներ պահելու համար։

آغوب بوستانجیان

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱՆ
ԻՋՄԻՐԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ՅԱԿՈԲ ՊՈՍՔԱՆՃԵԱՆ

ՀԱՐՒԹԻՒՆ ԿԱՅՍ. ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ հանրածանօթ եւ համբաւաւոր
աքսաղրուեստներէն կ'գտնուին այժմ Իզմիրի մասնաճիւղին մէջ, ինչպէս
իսկ եւրոպական ամենամօր ինակ տեսակներ վերազանցող,

ՄԵՏԱՔԻԿ ՇՐՋԱԶԳԵՍՏՅՈՒՆԵՐ

ՊԼՈՒԶԻ ՀԱՄԱՐ ՏԵՍԱԿ ՏԵՍ Ի ՄԵՏԱՔԻԵԱՑ ԿԵՐՊԱՍՆԵՐ

ՊԼՈՒԽԻ ՄԵՏԱՔԻԵԱՑ ՍԱԼՓԱՆԵՐ ՄԵՏԱՔԻԵԱՑ ԹԱՇԿԻՆԿՆԵՐ

ԳԱԶՄԻՐՆԵՐ, ԶՈՒՀԱՆԵՐ, ԳՈՐԳԵՐ,

ՄԷՏՃԱՏԷՆԵՐ ԵԼՆ. ԵԼՆ.

Կ'արժէ աչքէ անցնել ինչ որ իրապէս գրաւիչ է առևտրին մէջ

NATIONAL UNION SOCIETY LTD.

ՈՐՈՒ ԳՈՐԾԸ ՓՈԽԱՆՑՈՒԱԾ ՈՒ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԱԾ Է

PHOENIX ASSURANCE COMP. LTD. Է

ԼՈՆՏՈՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ ՝ ՅՈՒՆԻՆ

	Անգլ. ոսկի
ՀՐԴԵՀԻ ՃԻԻՂ ԵՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ԵՒ ՊԱՀԵՍՏ	4,500,000
ՑԱՐՆԿԱՆ ՀԱՒՈՒՔ	1,500,000
ՄԻՆՉԵՒ ԱՑՍՕՐ ՎՃԱՐՈՒԱԾ ՎՆԱՍ- ՆԵՐՈՒ ՓՈԽԱՐԻՆԸ ԱԻԵԼԻ ՔԱՆ	30,000,000

Հաւուրս անցեալ տարի ընկերութիւնը 1893ին միակ POLICE մը ստորագրեց 3,474,030 անգլ. ոսկիի համար եւ իր ապահովագիրն ստացաւ Անգլ. ոսկի 33,821, թէ որ միակ POLICEով մը կրկնուած ապահովագրութիւններու մէջ ամենախրնդրաց պարագայ մըն է։

Այս ընկերութիւնը ՀՐԴԵՀԻ ԴԷՄ կ'ապահովագրէ առեւտրական շէնքեր, ապրանք, կարասիք եւն. ներսպասարկ պայմաններով։

ԸՆԴՀ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՔ ԵՔՍԱԴԻ

Լ. եւ Լ. ՎԱՐՊԵՏԵԱՆ

ԻՒՆԻՕՆ ԵՒ ՓԷՆԻՔՍ ԷՄՐԷՆԵՕՂ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԴԵՀԻ, ԿԵՆԱԴԱՅԻ ԵՒ ԱՄՐԻԿԱՆԵԱՆԻ ԴԷՄ

ԹՒԼՈՒԾ 59 ՀԱՒՈՒՏԱՏՈՒԱԾ

Rue de l'Arcade 1864ԻՆ

Դրամագլուխ, պահեստի կապուած հետ ամբի իսկ 80,000,000

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՏՈՒԺ.— Ես ոչ մէկ ընդդիմութիւն ունիմ ՕՒԻՕՆ եւ ՓԷՆԻՔՍ ԷՄՐԱՆԵՕՂ ընկերութեան դէմ։ Ոչ ալ անոնց տալիք Ապահովագրական պարտադրելի գումարը (guarantie) ապահովագրութիւններու դրամագլուխին մէջ ամփոփուած մաս մը գոյութիւն ունի 280 առաւելութիւն ունի, եւ թէ իր առեւտրական ժամանակ մը դէմ ունի ընկերութիւնը կրնայ մրցիլ։ Տրուած տարեկան շահաբաժինները կանոնի են ու պատրաստ ապահովագրուած կը վճարուին։ Ես պիտի աւելցնեմ, մարդ փնտրելու ՕՒԻՕՆ եւ ՓԷՆԻՔՍ ԷՄՐԱՆԵՕՂ ընկերութեան ապահովագրութիւնը մերկանալ պատճառած վնասը պարտիմ եւ կամ ընտրելու պատճառած գումարը պատասխանել նաեւ ընկերութեան քաջ agenant մը, ալ կուտայ որուն պիտի (և այս առանց աւանդի մը։ Հետ մը) պատասխանատու ատեն բացի վճարումէն ինչ ալ պատահի։ ՕՒԻՕՆ ՃԷ ԻՒԻ ԷՄՐԱՆԵՕՂ կը վճարէ համապատասխան կամ կէս եւ կամ մէկ ինչպէսորոշ գումար մը ալ բացէն (արտասահման կարեւորութեան պատճառով)։

Աւելի տեղեկութիւններ համար դիմել Ընդհանուր գործակատարներուն գրասենեակները, Իզմիր Շէրբեթիլեր Ապտրիական համակատարի վրայ։

ՏԻՐԱՆ ԳԱԱՊՐԻԵԱՆ

ESTABLISHED 1782

PHŒNIX ASSURANCE COMPANY Lᴰ OF LONDON

Գրամագլուխ և պահեստի գրամ Ա. Ո. 4,500,000 Տարեկան հասոյթ Ա. Ո. 1,500,000

«ՏԷՆԻՐՈ» *122 տարիէ ի վեր հիմնուած սոսկ հրդեհի ապահովագրութեան Ընկերութիւն մ'է և ցարդ հատուցած է առաւել քան 27,000,000 Ա. Ո. ֆռասուց հազար։*

«ՏԷՆԻՐՈ» *կ'ապահովագրէ հրդեհի վէմ շէնք, կարասիք և ապրանք յոյժ նպաստաւոր պայմաններով, Դիմել առ*

Լիազօր Ընդհ. Գործակալ Իզմիրի և Գաւառաց

F. BLACKLER

ROYAL EXCHANGE ASSURANCE

BRANCHE MARITIM

ETABLÉ A LONDRES

EN 1720

Ծովային Ապահովագրական Ընկ. խիստ նպաստաւոր պայմաններով։ Մասնաւոր պայմանագրութեամբ մը ընկերութիւնս կապահովագրէ նաև կրակի արկածներ, 10 օրուան պայմանաժամով մը ածխանոցներու (Docks) *մէջ ինչպէս յԱնգլիա նոյնպէս և ցվերաւոր տօքերու մէջ մինչև Մարսէյլի, Հաւրի, Համպուրկի են. են.։*

Իզմիրի Ներկայացուցիչ

F. BLACKLER

ԸՆԴՀՈՒՊ ՄԱՅՐ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱԿ

Եթէ այո, յիշեցէք թէ գործածելով

ԷՄԻԼՍԻՕՆ ԱՔՕԹԸ

որ պատրաստուած է մօրիւ ձկան իւղով, կիրի եւ ասոյի ֆիբօճօսֆիթով, ապահովապէս պիտի ազատիմ ամեն տեսակ ցաւերէ եւ ամեն տեսակ տկարութիւններէ, որոնց պիտի ենթարկուիմ հակառակ պարագային։

Այսպէս, ձեր մարմինն ու միտքը լաւ վիճակի մը մէջ պիտի պահէ, ձեր զիղերը պիտի զօրացնէ, ծննդաբերութեան մեծ օրը հանդիսելուն, առողջ, առոյգ եւ բարեկազմ ու գեղեցիկ մանուկ մը պիտի ծնանիմ ոռով պիտի կրնամ պարծիլ։

ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ԲՈԼՈՐ ԴԵՂԱՐԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ԲՈԼՈՐ ԴԵՂԻ ՄԹԵՐԱՆՈՑՆԵՐԸ

ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ԲՈԼՈՐ ԴԵՂԱՐԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ԲՈԼՈՐ ԴԵՂԻ ՄԹԵՐԱՆՈՑՆԵՐԸ

Միայն պահանջեցէք այս դեղը սոյն «Զկնարար» մարքայով որ Էմիլսիօն Մօրիճն յառուկ է։

ԱԽՈՐԺԱՇԱՄ, ԴԻՒՐԱՄԱՐՍ

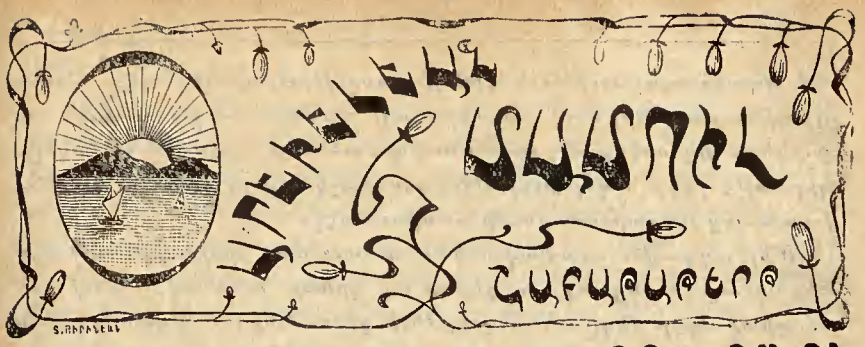

3 ՓԵՏՐՎԱՐ 1909 — ԹԻՒ 6

1908-1909

ՆՈՐ ՃԱՄԲԱՆ

1908ի երկրորդ կիսուն թրքահայ կեանքին կրած յեղաշրջումը ուրուագծելէ ետք, կը մնայ անկէ եզրակացնել ընդհանուր ուղղութիւն մը, որուն հետեւելով պիտի կրնայինք այսուհետեւ անսայթաք դիմել դէպի մեզ վիճակուած լաւագոյն ապագան։

Այսպիսի եզրակացութեան մը վիտակցօրէն ու վստահաբար յանգելու համար պէտք չունինք այլեւս անստոյգ վարկածներու, լաւատես կամ յոռետես ենթադրութիւններու։ Օսմանեան ազատութեան բոլորած առաջին վեցամսեայ շրջանին փորձառութիւնը լիուլի կը բաւէ մեզի յստակ տեսնելու համար մեր չուրջն ու մեր առջեւ։

Եւ ըսենք անմիջապէս, թէ ինչ որ ալ ըլլայ մեր որդեգրելիք ազգային – քաղաքական ուղղութիւնը՝ անիկա չի կրնար հիմնուիլ բացարձակ իտէալներու, տարամերժ ձգտումներու և անվերածելի տեսակէտներու վրայ։

Պատեհապաշտութիւնը (opportunisme) մեզի համար միակ բանաւոր ու գործնական քաղաքականութիւնը պիտի ըլլար, իր ազնուագոյն և ուղղամիտ առումին մէջ։

Պէտք է այլեւս հասկցած ըլլանք, թէ մեր պայմաններուն մէջ կանուխ ժողովուրդ մը չի կրնար իր բոլոր բաղձանքները կարելիութիւններու տեղ առնել և ըստ այնմ վարել իր ճակատագիրը։ Պէտք է յարմարիլ պարագաներուն։ Եւ մեր ներկայ պարագային

մէջ պատեհապաշտութիւնը վիճելի տեսութիւն մը չէ, զոր ազատ ըլլայինք ընդունիլ կամ մերժել, այլ կեանքի անխուսափելի ու հարկեցուցիչ օրէնք մը, որուն ստիպուած ենք ազգովին համակերպիլ, եթէ չենք ուզեր յաւիտենապէս քաշկռտուիլ ունայն ու անփառունակ մարտիրոսացումի ճամբուն մէջ։

Մեր ազգային ազատագրական անհատապար պայքարին մէջ այս տեսակէտը չունեցանք, ու չէինք ալ կրնար ունենալ, քանի որ ան պիտի մղէր մեզի անհանդուրժելի զիջումներու։ Ազատութեան կռիւը «պատուաւոր նահանջ» չուզեր ճանչնալ, որովհետեւ նահանջը միշտ դասալքութեան մը ձևը կ'առնէ ընդվզող ու յուսահատ ամբոխներու աչքին։ Բայց Ցունիս 11ի հրաշալի անակնկալին առջեւ հայ յեղափոխական մաքառումին հանդիսաւոր զինաթափութիւնը արդէն առաջին իմաստուն արարքն էր մեր մատնանշած պատեհապաշտութեան։

Արդարեւ, հոս հասնելու համար չէր որ ճամբայ ելեր էինք։ Ճամբուն երկայնքը չատ տանջուցանք, արիւնեցանք, կսոր կսոր եղանք, բայց յամառեցանք, երազուած հանգրուանին յոյսովը։ Եւ երբ Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակումը մեզ յանկարծակիի բերաւ, գոհ եղանք, ընդունեցինք, ողջունեցինք մենէ անկախօրէն կատարուած իրողութիւնը, որովհետեւ անոր մէջ տեսանք գէթ մեր մարդկային տարրական իրաւունքներուն տիրացումը։ Պատեհապաշտութիւն մըն էր ասիկա, որուն հետ կը համաձայնէինք, և որուն յանձնառու կ'ըլլայինք համաձայնիլ հետեւանքներուն ալ հետ, որքան ատեն որ անոնք մեզ անիրաւելու, զրկելու, խոչտանգելու բնոյթը չունենային։

Մեր քաղաքական կուսակցութիւնները հասկցած ըլլալու են թէ մեզի համար ամենէն աւելի պէտք եղածը խաղաղութիւնն է, որ մեզի միջոց պիտի տայ կազդուրուելու, մեր աւերակները վերականգնելու, մեր տնտեսական, ընկերային ու բարոյական կեանքը վերաշինելու։

Սահմանադրական բէմիին տակ թրքահայ ժողովուրդը պիտի ապրի՝ օսմանեան հաղթաթղթի և հայ ազգութեան իր կրկնակ հանգամանքովը, պարտականութեանց և իրաւանց որոշ սահմաններով։

Իբրև Օսմանեան քաղաքացի՝ անիկա իր համեստ ու կամաւոր բաժինը պիտի բերէ Թուրքիոյ ընդհանուր բարեկարգութեան գործին, առանց խոշոր յաւակնութիւններու, անհամբեր խիզախումներու, տենդային ու յախուռն փութկոտութիւններու։

Պէտք է հասկցած ըլլանք, թէ մեզի համար պայքարողի դիրքէն քիչ մըն ալ դիտողի ու հետեւողի կեցուածքին մէջ մտնելու ժամանակն է հիմա։

Մեզի չէ՛ իսկեր Թուրքիոյ վերածնութեան գործին մէջ յառաջապահի դեր կատարել։ Առանձկ վերացական գազափարներով չի

գինովնանք նորէն։

Մեր ազգային ունայնամտութիւնը առեն մը օրօրեցին՝ մեզ Ա-ըևելքի իբրև գերազանց քաղաքակրթիչ տարրը ներբողող յանկերգները։ Ատով մխիթարել ուզեցին մեզի մեր ահաւոր աղէտներէն ու մեր չորս դին լեռնացող տառապանքներէն։ Ու մենք ալ, եղկելիօրէն, մտիկ ըրինք այդ յանկերգին, ու մխիթարուեցանք...

Այսօր ալ թո՛ղ չելլեն մեզ ուրիշ նախախնամական յատկութիւններ վերագրելով մեր միամտութիւնը փորձել։ Չէ՛, merci! Պէտք չունինք ատանկ պատրական փառքի լուսապսակներու։ Թող մեզի հանգիստ ձգեն. որ ապրինք ու մեր փլած տունը չինենք։

Մենք մեր բաժինը ամենալայն չափով տուինք զոհողութեան ու տաժանքի գործին մէջ։ Ուրիշներուն օրինակ հանդիսանալու, ուրիշներէն առաջ վազելու, ուրիշներուն համար ալ ճզտկտոր ելլելու պէտք չունինք։

Թո՛ղ քիչ մըն ալ ուրիշները յառաջ նետուին։ Ու մենք մեզ նոր ճամբէն քալենք, հանդարտ, հզօր ու արգասաւոր ընթացքով մը։

Օսմանեան Հորհրդարանը մեր աչքին առջեւը իր նիստերը կը գումարէ։ Պատրանքներ չի տածենք անկէ բղխելիք վճիռներուն իմաստութեան ու արդարութեան նկատմամբ, այլ պաղարիւն ուշադրութեամբ հետեւինք անոր աշխատանքին, ու մեր փոքրիկ ձայնը ճշմարտութեան հետ լլլայ հոն։ Տեսնենք, թէ ի՞նչ դուրս պիտի գայ Սահմանադրութեան վերաքննութենէն, որ այնքան միահամուռ որոշուեցաւ։

Իսկ Հորհրդարանին մէջ թէ Հորհրդարանէն դուրս կարելի եղածին չափ զգուշանալու ենք դիմագրաւ դիրք բռնելէ պետական քաղաքական սիսթէմներու ընդհարումին մէջ։ Առայժմ, կենսական չէ մեզի համար գերազգաց «կեդրոնացում»ի և «ապակեդրոնացում»ի պէս խնդիրներով։

Օսմանեան Միութեան և Ցառաջդիմութեան Բօմիթէէին կեդրոնացեալ և ազգայնական քաղաքականութեան դէմ պայքար մղելու պէտք չունինք։ Այդ պայքարը ինքնին պիտի երեան գայ և ժղուխ՝ թուրք կիսակցութեան տատիճանական զարգացումին հետ։ Եւ մենք ատոր մէջ յառաջապահ հանդիսանալով՝ իսլամ մոլեռանդութիւնը և ժէօն – թուրք ճառիօնալիզմը մեզի դէմ հանելէ զատ ուրիշ արդիւնքի պիտի չի հասնէինք։ Թուրք ազատական կուսակցութիւն մը՝ Սապահէտտին իշխանին բարերար սերմերէն սաղմնաւորուած է արդէն, և օրըստօրէ կը զօրանայ Օսմ. Հ-րդարանին մէջ։ Մեզի կը մնայ մեր հաւակրութեամբը միայն ուժտալ անոր սկսած փրկարար ճիգին։

Իսկ մեր ազգային պահանջներուն բնաւ տալու չենք քաղաքական ծրագրի մը կերպարանքը։ Նոր մեհենաշորներ չունինք ուզելիք, այլ եղածներուն պահպանումն ու անխափան գործադ-

րութիւնը։ Հայաստանի ներքին վիճակին բարելաւման ձգտող մեր քաղաքներն ու դիմումները որոշ իրաւունքներու վրայ հիմնուած ըլլալու են։ Մեր Ազգային ժողովին մէջ Հմայեակ Սրբազանի առաջադրածին պէս ծրագիրները չեն, որ հայ գաւառներու կացութիւնը պիտի կրնային բարեփոխել։ Առաջին դիմումին վրայ՝ ամիսներ վերջը քննիչ յանձնախումբ մը արդէն ճամբայ պիտի ելնէ դէպի Հայաստան։ Տեսնենք ինչ բարիք պիտի ծնի այդ առաքելութենէն։ Բայց ան իր նախորդներէն տարբեր արդիւնք ունենայ կամ ոչ՝ մենք ծրագիրներով չէ որ պիտի կրնանք կառավարութիւնը հարկադրել արդարութեան ու հաւասարութեան րէժիմը տարածելու մեր ներքին գաւառներուն վրայ։ Պէտք է որ հոն գործուած չարիքներու, կառավարական զեղծումներու, աշխրէթական հարստահարութիւններու և ուրիշ ամէն տեսակ ապօրինի արարքներու համար օր ըլլ օրին ազգային իշխանութեան կողմէ ամենակոծրովի դիմումներ ըլլան վարչապետին մօտ։ Իսկ Խորհրդարանի հայ անդամները պէտք է իւրաքանչիւր ճշդուած դէպքի համար քաղաքի ձայն բարձրացնեն, հարցապնդեն, և՝ եթէ անլսելի մնան՝ պէտք է որ հաւաքաքար հրաժարին, հեռանան Խորհրդարանէն։

Դուրսը աւելի մեծ գործ պիտի կենայ մեզի համար տեսնելիք։ Քաղաքականութիւնը Թրքահայուն կարևորագոյն զբաղումը պիտի չըլլայ նոր ճամբուն մէջ ուր մտած է ան արդէն։ —Խաղաղ զարգացումի աշխատանքը աւելի լայն շրջաններու և խորունկ խաւերու մէջ պիտի պահանջէ և իրականացնէ համագործակցութիւնը բոլոր կորովներուն ու բոլոր բարեկամեցողութիւններուն։

Այս բոլորը, սակայն, պէտք է անգամ մըն ալ չեչտենք, թէ մեր ազգային – քաղաքական գիտակցութենէն կախուած պիտի ըլլայ գերազանցապէս։

Եւ եթէ այդ գիտակցութիւնը այսօրուան մեզի, եթէ զանազան անհաչիւ ու անպատասխանատու գործողութիւններ յայդնին դարձեալ մեր քաղաքական հաւատարակչռութիւնն ու ընկերային ներդաշնակութիւնը խանգարել, այն ատեն վստահ կրնանք ըլլալ որ այս նոր ճամբուն մէջ ալ պիտի չէի ինայուին մեզի նորանոր հիասթափութիւններ։

ՍՈՒՐԷՆ ՊԱՏՓԵՒԵԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԵԼԻ ՆԱՄԱԿ ՄԸ

Ձմիւռնիոյ նախկին Առաջնորդ հոգելոյս Տ. Մելքիսեդեկ Սրբազան, Դիւանապետական պաշտօնին բերմամբ, յանձնած էր ինծ պատճէնը Թանկագին նամակի մը, որով կը խրախուսէր եւ քաջալեր կը կարդար Երէցեան Տ. Գէորգ Սրբազանին երբէք չվարանիլ ընդունելու Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան բարձր պաշտօնը, յոր կոչուած էր Աստուածային Նախախնամութեան տնօրէնութեամբ։

Նամակին մէջ հոգելոյս Սրբազանին, Հայ եկեղեցւոյ պատմութեան վրայ հիմնուած, տեսութիւններն յստակօրէն պարզուած են ի մասին Ս. Էջմիածնի, Սսոյ, եւ Աղթամարայ Աթոռներուն, Շարադրութեան սիրուն եւ սահուն ոճն կ'արտափայլէ եւ կ'ցոլացնէ հոգելոյս Սրբազանին Քրիստոնէական ոգին եւ մաքուր նպատակիրը, ընդ որ կը հիանայ անաչառ ընթերցողը։

Կարեւոր առնչութիւն մը նշմարելով սոյն յիշատակաց արժանի վաւերագրին՝ եւ երէցեան Սրբազանի այս օրերս հրատարակած «Արդարութեան համար» տետրին մէջ, արժան համարեցի, Ա. Պատուոյ պաշտօնական Հանդէսին մէջ ի լոյս ընծայել զայն, որ իր այժմէութեամբը կրնայ լոյս սփռել շշմարտասէր միտքերու մէջ։(*)

22 Յունվար 1909

ՍԱՐԳԻՍ Ե. ՓԱՓԱՋԱՆԵԱՆ

Դիւանապետ Ազգ. Առաջնորդարանին

ԹՈՒՂԹ

Մեղ. Արեպիսկոպոսի Ձմիւռնիոյ

Ա.

Տ. Գէորգ Եպս. Կաթողիկոս Հայոց Կիլիկիոյ

«Այլ Նուղթք մեր դուք էք՝ գրեալ ի սիրտս մեր, ծանուցեալ և ընթերցեալ յամենայն մարդկանէ։ Յայտնեալք զի էք Նուղթք Քրիստոսի, պաշտեցեալ ի մէնջ և գրեալ՝ ոչ մրով, այլ Հոգւովն Աստուծոյ կենդանւոյ»։ Բ. Կորն. Գ. 2. 3։

Շնորհազարդ Եղբա՛յր.

Բերկրութեամբ սրտի շնորհաւորած էի Ձեր կաթուղիկոսական ընտրութիւնն հեռագրաւ և պատրաստուած էի գրով ևս հաղորդել ցնծութիւնս և ահա՛ սակայն Ձեր պատուական գիրն (8 Դեկ.) *որ Ձեր սիրտին պատկերացումն էր, այն սրտին, զոր կը ճանաչեմ Ձեր պատանեկութենէն ի վեր — պարզ, անկեղծ, եւ խոհեմաբար,*

(*) Անկողմնակալութեամբ կ'հրատարակենք սոյն գեղեցիկ նամակը, կ'ցաւինք սակայն որ Երէցեան Սրբազան չիրականացուց իր վրայ դրուած յոյսերը ուղով գլխով նետուելով Երուսաղէմի խնդրոյն մէջ և վարկաբեկ ընելով իր եկեղեցականի պատիւը և կասկածի տակ դնելով իր արժանիքը։ Ս. Խ.

եղբայրասէր, և մանաւանդ՝ զօրացած աւետարանական ուսմամբ և նուիրագուած՝ հնորհօք Սուրբ Հոգւոյն։

Կը հաւատամ, Շնորհազարդ Եղբա՛յր, թէ Հոգին Սուրբ կոչած է զՁեզ կաթողիկոսական մեծ և բարձր պաշտօնին, վասն զի գիտեմ, քանչ գիտեմ, որ դուք երբէք հետամուտ եղած չէք այդ պաշտօնին։ Կը ճանաչեմ Ձեր հեզութիւնն, կը ճանաչեմ Ձեր անփառասէր բնաւորութիւնն, վասն զի կը ճանաչեմ, որ Դուք Աւետարանի ուսմամբ սնած լինելով, անձամբ իսկ տեսած էք մեր Փրկչի անճառելի մարդեղութեան և անհուն խոնարհութեան ծնընդավայր Մսուրն՝ ի Բեթղեհէմ, հայրական կամայ անհուն նուիրման ազօթավայրն՝ ի Գեթսեմանի, ի սեղան խաչին քաղկատարած զոհուած Աստուածորդւոյն փրկագործութեան վայրն՝ ի Գողգոթայ։ Տեսած էք Գերեզմանն Յարուցեալոյն, որ իւր յարութեամբ յաղթած է սիեզերասարսափ մահուան և յաւիտենական կեանք քարոզած է սմին ճշմարիտ հաւատացեալներուն։ Տեսած էք, ա՛խ, տեսած էք յաղթական փառաց լեառն Ձիթենեաց, որոյ բարձունքէն համբարձաւ մեր Տէրն, զոյց տալով բոլոր աշխարհի թէ՝ ով որ կը խոնարհի նա կը բարձրանայ։

Ձեր յիշողութեան մէջ անշուշտ տպաւորուած են այդ խորհրդաւոր վայրերն, բայց կը հաւատամ թէ՝ աւելի տպաւորուած են Ձեր հոգւոյն մէջ այն աւետարանական հանրահռչակ ճշմարտութիւններն, որոնք տառապանքն կը քաղցրացնեն, աչխատանքն կը բեղմնաւորեն, սիրտն կը սրբացնեն, միտքն կը լուսաւորեն, հոգին կը զօրացնեն և կամքն կը հաստատեն ի վերայ հիման Աստուածային հաստատուն կամաց։

Մի՛ տատամսի՛ք, Շնորհազարդ Եղբա՛յր, արիացէ՛ք, ապաւինեցէ՛ք Աստուածային Նախախնամութեան, որ կոչած է զՁեզ ի պաշտօն կաթողիկոսութեան։ Անչա՛փ հաւատով, հաստատուն յուսով և զեղուն ու բեղուն սիրով, բարձրացուցէ՛ք Ձեր ձայնն առ Աստուած, Նորա օգնութիւնն խնդրեցէ՛ք և անկասկած հաւատացէ՛ք, որ Նա գործակից կը լինի Ձեզ, բոլոր Ձեր գործերուն մէջ ի փառս իւր անուան և ի հոգևոր չինութիւն իւր հոգևոր հօտին, որ կը յանձնուի Ձեր արթնուն և անձնադիր Տեսչութեան։

Իսկ գալով կաթողիկոսական պաշտօնի կամ իրաւասութեան խնդրոյն, գիտէք անշուշտ թէ եկեղեցին և եկեղեցական պատմութիւնն գծած են սահմանս։ Պէտք է անսայթաք հետևիլ եկեղեցւոյ սահմանին։ Մեր եկեղեցին երբէք, բնաւ երբէք մարդկային տկարամտութեան տեղի տուած չէ, այսինքն մեծութեան և փոքրութեան իշխանական խնդիրներ յարուցած չէ։ Ս. Էջմիածինն նախնական Աթոռ համարուած է, իսկ Սիս և Աղթամար՝ տոհմային պատմական կանոնքէն ծնունդ տուած և չարունակուած Աթոռներ, որոց էական տարբերութիւնն միայն տեղափոխական է և

տեղագրական և ո՛չ երբէք վարդապետական կամ ծխական։ Վասն զի ամէն Աթոռոց նկատմամբ ևս՝ մի է աստիճան քահանայիւդ, մի է աստիճան վարդապետաց և եպիսկոպոսաց, մի է օծումն կաթողիկոսաց։ Իսկ Պատրիարքութիւնք յետագայ դարուց պաշտօնավարութիւնք են, արտօնուած և հաստատուած Օսմանեան բարեխնամ վեհապետներէն։

Հետևապէս, Շնորհազարդ Եղբա՛յր, Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնն ունի իւր կոչման մէջ այն ամէն իրաւունքները ինչ որ ունի Ս. Էջմիածնի կաթողիկոսութիւն քահանայական, վարդապետական և եպիսկոպոսական ձեռնադրութեան մասին, և՛ն., և՛ն.։ Իւր յարաբերութիւնները թէ՛ կաթողիկոսական և թէ՛ պատրիարքական վարչութեանց հետ՝ զուտ բարոյական են, պարտուց կատարման վրայ հիմնուած։ Իւրաքանչիւրն պաշտօնեայ է Աստուծոյ և Եկեղեցւոյ։ Իւրաքանչիւրին պարտքն է իրարու այնակցիլ, իրարու օգնել և հոգւով հեզութեան, հոգւով աւետարանական սիրոյ աշխատիլ և տքնիլ ի պայծառութիւն Մօրն մերոյ Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ։

Վստահ եմ, Շնորհազարդ Եղբա՛յր, որ Դուք բնաւ կարօտութիւն չունիք ընդարձակ բացատրութեան, բաւական է Ձեզ միայն ի յուշ ածել ինչ որ ուսած էք ի պատանեկութեան, երբ ամէն ուսմունք կ'ատանդուէին ի վերայ հիման Ս. Աւետարանի և եկեղեցական ճշմարիտ պատմութեան, և երբ արդէն անծանօթ էին խոպատ Ս. Էջմիածնի Եպիսկոպոսական Ձեռնադրութեան սուրբ մաշտոցին մէջ ապրած անուրբ բաւերն՝ հերձակաղ և հեաստեաղ, որք արդիւնք էին անչուչա թանձր տգիտութեան և կա՛մ պապականամիտ խըմբագրութեան և տպագրութեան։

Վստահ եմ, Շնորհազարդ Եղբա՛յր, որ Դուք բնաւ կարևորութիւն չէք տար անուրբ բաւերուն, այլ կը սիրէք Ս. Էջմիածինն, ինչպէս և կը սիրէք Սուրբ Աթոռն, որ վիճակուած է Ձեր հովուութեան։ Դուք Աւետարանի ուսակիցն էք Դուք ունիք զայն որպէս անմոլար ուղեցոյց՝ և ինձ ուրիշ բան չմնար ասել, բայց միայն կրկնել Ձեզ, ինչ որ Պօղոս իանդ ադատանօք կը գրէր առ Տիմոթէոս. «Հաստատուն կա՛ց յոր ուսար և հաւատարիմ եղեր, գիտես ուսօի ուսար։ Զի ի մանկութենէ զգիրս սուրբս գիտես, որ կարող են իմաստուն առնել զքեզ ի փրկութիւն՝ ի ձեռն հաւատոյն որ ի Քրիստոս Յիսուս»։ Բ. Տիմ. Գ. 15.

Ողջունիւ սիրոյ և համբուրիւ

18 Դեկտ. 1901 Զմիւռնիա

ՄՍԼՔ. ԱՔՔ. ՉԱՐԻՒՈՆԻՈՑ

ՊԶՏԻԿ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ՄԵՐ ԴԱՍԱՐԱՆԸ

Պոլիսի ու գաւառներու ամէն կողմերէն, հասունցած պտուղներու պէս թափած բազմաթիւ ընկերներով խառնիխուռն ու ընդարձակ տաղչին դասարան մը կազմած էինք Կեդրոնականի մէջ 1889ին։ Երկրորդին բաւական պակասեցանք, կարգ չը փոխողներու, մեռնողներու, վարժարանէն մեկնողներու պատճառով։ Երրորդին՝ ա՛լ աւելի պտուղցանք և գրեթէ կէս աւ կէս չը մնացինք։ Իսկ անկէ վերջը, վարժարանին տաղչին չրջանը լրացած ըլլալով ես և ուրիշներ մեկնեցանք մեր կարգին, ժամ առաջ կեանքի յորձանքին մէջը նետուելու համար։ Սակաւաթիւ առանձնաշնորհեալներ միայն մնացին հոն, երկրորդ չրջանն ալ աւարտելու բաւականութիւնն ալ ունենալու համար։ Մեր մեկնումին առնը, փափաքը ունեցանք ամենքս մէկ լուսանկարուելու, իբր թանկագին յիշատակ մը, դրպրոցական անուշ տարիներու։

Այդ պատկերը իր ամբողջութիւնով ու տոհմիկին պարունակութիւնով հզօր հեղնութիւն մը ու հայհոյանք մըն էր և է Բռնապետութեան ամարգ բէժիմին դէմ, որուն համար ճիշդ տասնըհինգ տարիէ իվեր, մեր տունին մէկ ծածուկ անկիւնը բերդաբզելուբեան դատապարտուած էր և այսօր ազատութեան չնորհիւ, ուրիշներու պէս ինք ալ փոչիներու տակէն լոյս աշխարհ կուգայ։ Եւ հիմայ կարօտով ու հոգոյքով պայն աչքէ անցընելով, ինչ յիշատակներ ու խորհրդածութիւններ կ'արթննան միտքիս մէջ։

Եւ կը տեսնամ որ քիչ չահեկան դասարան մը չէ որ եղած է մերը, վարժարանին ու Ազգին ալ պատուաբեր։

Առաջին ակնարկով հինգ յեղափոխականներ աչքի կը զարնեն, գէթ իմ գիտցածներէս, որոնց ամենքն ալ մէյմէկ կերպով նչանաւոր։ Առաջինը, Պետրոս Փարեան (Բալըքէն Սիւնի), այդ խելացի, բարի ու կարիճ Թաշնակցականը, Պանքայի դէպքին գլխաւոր հեթոսը ու զոհը, պէտք չիկայ կարծեմ ճանչցնելու։ Իր խոհուն ուչիմ, անուշ ու մտածկոտ աչքերով, կը վերագտնամ զինքը պատկերին մէջ, իր պարզուկ համազգեստին մէջ խստիւ կոճկուած ու զինուրականապէս կանգնած։ Կարապետ Թուր-Սարգիսեան (Աղասի) Զէ-

Թունի Հնչակեան հերոսներէն մէկը, մեծագլուխ, փուչի նման ցից քաչերով, պզտիկ աչքերով, լայն ճակատով, ամենքէս վեր, դրօշակի ձողի մը պէս ցցուած է հառնիտ Անոր մօտերը, Ալիքսան Արզուեան, (Վահէ) Վերակազմեալ Հնչակեանութեան այդ դերասանցյապէս սիրուած ու միևնոյն ատեն սաստկապէս ատուած, ահարկու ու մազերուդ միանգամայն, տեսասելական խրոխտ յեղափոխականը, որ այն ատենէն իսկ իր խորհրդաւոր աչքերուն խորը կը կրէր, արհաւրալից ու սարսափդող կայծերու խուրձ մը։ Անոր ալ տեսլքը, խիստ ուժեղ գլուխ մը, բառին իսկական առումովը գլուխ մը, դասարանին առաջիններէն, Սարգիս Մինասեանը, հանրածանօթ վիրիչներէն մէկը Հ. Ց. Դաշնակցութեան ու անոր օրկան Դրօշակի կանխահաս լուրջերու, մտածկոտներու ու թաղծադէմներու ամբողջ խմբակարնուս մէջ. ինք միակն է որ հեգնական ժպիտով մը կը ներկայանայ, հակառակ ամենէն աւելի իսհուն ու տխուր ըլլալու պատճառներ ինքը ունենալուն։ Վերջապէս խեղճ Իտարէճեանը, որ տասնըմէկ տարի անցյոյս սպասեց ու հեծեց բանտերուն խորը, դպրոցասրտ ըլլալէն գրեթէ քիչ վերջը, իր կեանքին էն ծագիկ ուղէն թանկագին չրջանը զոհ տալով, անթարթ կը նայի իր լայն ու վէս ճակատը վեր բռնած, անգիտակ այն փորձանքին որ կը պատրաստուի իր անմիջական ապագային մէջ։ Անոր ալ տեսլքը, երկու առաջինները դասարանին. մէկը՝ Դէորգ Մկրտիչեան՝ աշխատութեան յամառ հերոս մը, վերջէն Բարիզի Հանքաբանական Բարձրագոյնէն առաջնակարգ վկայականով ելած և հիմա կովկասի մէջ լաւ դիրքի տիրացած. միւսը՝ նոյնչափ խելացի ու կատաղի աշխատող մը, Յովհաննէս Արթինեան, Ներսիսի բժիշկներէն և պիտութեան մէջ արդէն իսկ անուն մը չինած իրեն համար։ Ինդին ծունկի վրայ նստած, Աբրամ Թահրաճեան, Բարիզեան ճարտարապետը, որ Ազատութեան չնորհիւ, ա՛յ իր հայ ըլլալը ոճիր մը չը նկատուելով, կը յաջողի իր գեղագիտական բարձր ճաշակով ու հպօր երեւակայութիւնով երկնած փառաւոր ծրագիրները գործադրել և թերևս չատ չանցած. իր մէջը կարմրանք հպարտօրէն ողջունել Պոլիսի էյֆէլը։ Սա՝ հանրածանօթ ու հռմակրելի Տօքթօր Թիւլեանն է, ոչ նուազ հանրածանօթ միւսիւ Բարթոլդին տղան, որ հիմա Կեդրոնականի ամենէն եռանդուն խմամակերներէն մէկն է, արտակին գուրգուրը այդ մը անոր վրայ իբր զաւակ ու հայր միանգամայն։ Կարելի չէ Թիւլեանը տեսնալ և չը յիշել Հրաչեայ Աճառեանը, իրարու անմիջական դասակից, որ այդ օրը հիւանդութեան պատճառաւ չէ կրցած գալ լուսանկարուելու, և որ հիմա մեզի, վարժարանին ու ալդին համար խիստ պատուական դիրք մը ունի բռնած, իր հազուագիւտ չանասիրութիւնով, կարգուկանոնով ու հմտութիւնով։ Երկու ընկերներ, մեռած գացած են երկար տարիներէ իվեր, Գ. Մշկեան և Ա. Նիկողոսեան։

Այս վերջինը մանուածագ, Սեփուհացի որբ մը, փոքրակազմ որ խեղճ տղեկ մը, իուչոր իտէալներով, յամառ աշխատող մը, ճակատագրական դժբաղդ մը, խիստ մտացի մէկը՝ միևնոյն ատեն որ իր կրած հազար զրկանքներուն, նեղութիւններուն, մաղող աշխատութեան երեսէն, վերջապէս թոքախտին երկարաւուն տաժանքին մէջ մարեցաւ լմնցաւ, յաւիտենական զրկուած մը, զոհ մը ըլլալով կեանքի անբաղդ պարագաներու։ Թէ ոչ, եթէ դիմանար, ինչ մեծ ապագայ մը կ՚սպասէր իրեն։ Հայկ Մոսասիչեան, քարեկեցիկ ու բարեհամբաւ ընտանիքի մը պատուական մէկ շառաւիղը, անուիճակալ տագնապի մը մէջ յիմարացած տարիներէ իվեր կը հեծէ խենդանոցի մը չորս պատերուն մէջ։ Նոր գաղ տղայ։ Մէկը՝ Պ. Զամիչեան՝ թարգման Անգլիական դեսպանատան, ազնիւ երիտասարդ մը։ Աբրահամ Շիրանեան, վանեցի կրակոտ երիտասարդ մը, Տէմիրճիպաշեանի դասին հերոսը, դատարանին յայտնի քանաստեղծը, ինչպէս մինչ երկու կարգ վեր, բարձրագոյն դատարանին պաշտօնական բանաստեղծն էր Ա. Զօպանեան։ Բայց այն ատենէն իսկ, ինչ մեծ տարբերութիւն իրենց միջև։ Հիմա կիմանամ թէ Շիրանեան չէնք ընորհք գրապէտ – վիպասան է թառեր և արդէն իսկ հայրն է կարգ մը ազգային կեանքէ առնուած վէպերու, ինչպէս Թխապարտը, Կարիպ ախպեր ևլն ևլն, զորմնք դեռ չեմ կարդացեր, և որոնց մասին ասկայն, կը ցաւիմ որ գովեստներ չէ որ լսած եմ գրաէբ ու գրագէտ լուրջ բարեկամներէ, որոնք կարդացած են այդ գիրքերը։ Ամէն հաւատք ունիմ այդ բարեկամներուս ճաշակին ու դատողութեանը վրայ, բայց արդար ըլլալու համար, ես ինքս չեմ ուզեր կանխակալ մարթիք մը կազմել իր մասին, իր արտադրութիւնները չը կարդացած, ինչու որ իր վատքը, եթէ սրբէք վատքի արժանիք կայ, իմ և իմ սիրած վարժարանիս ալ վատքն է վերջապէս։ Մէկ – երկու պարոններ կան, որոնց անուններըը ճիշդ չեմ յիշեր, բայց վերջերս իմացայ որ անոնք Ամերիկայի մէջ յայտնի ճարտարապետներ են եղեր։ Մնացածներէն երկուքը ուսուցչութեան են նուիրուած, չորսը վաճառականութեան, երեքը գրագրութեան, մէկը՝ սեղանաւորութեան, երկուքը յանձնակատարութեան և մէկը կը մնայ անյայտ, գոնէ ինծի համար։ Ուսուցիչներէն մէկն է Մ. Շամամեանեան, անմիջական ու անբաժան դասակից մը ինծի, դըպրոցական գրասեղաններէն մինչև Պօլսահայ հատիստ գրականութեան ամենայետին նստարանին վրայ։

. . . . . .

Հիմա որ արտայոյզ ու լիայագուրդ կը գիտեմ այդ անցեալ ցանկալի ժամանակներու պատկերը, կը յիշեմ այդ երեք պարոնականութեան տարիները, որոնք կարծես մեր կեանքին երեք գլխաւոր մասերը կը խորհրդապատկերեն։ Առաջին տարին խառնակ ու անորոշ վիճակի մը մէջ անցուցած էինք. այդ մեր պատանեկութեան ու

պարոցականութեան վարանոտ ու անգիտակից ժամանակամիջոցը կը ներկայացնէ կարծես։ Երկրորդ տարին, բաւական պակասած ու աւելի խելահաս, ամբողջովին անցուցինք Պ. Ֆիլիբէն կոչուած սխմալ անօրէնի մը քունակալ վարչութեան տակ։ Սա ալ կը յատկանշէ կարծես, մեր կեանքին երկրորդ, հնգ-տասնամեայ սոսկալի շրջանը, ցրուած, մեռած, պակասած, զազրելի բռնապետութեան մը ու թիւքական թէերօրի մը թաթին տակը ճզմուած. երրորդ տարիներս անցուցինք Մոսթիչեանի ագատ ու արդար վարչութեանը տակ, գիտակից մեր ապագայի ուղղութեան, եռանդուն, աշխատող, երջանիկ։ Այդ ալ թերևս նոր բէժիմի այս շրջանն է որ կը բացուի մեր առաջքը, ազատ գործունէութեան, անկաշկանդ աշխատութեան ու կրթանկութեան հեռապատկերներով։

Ասով կը գոցուի կեանքի առաջին մասը։ Ահաւ վերջը, կարգ մը աճապարողներ, տակաւին իրենց գործունէութեան, արժանիքին ու տաղանդին լրումին մէջը հարկաւ պիտի խլուին կեանքէն, առանց վերջացնելու իրենց գործը ու վայելելու արժանաւոր հանգիստ մը. սոսկալ զոյգին երրորդ կարգէն ստիպողաբար մեկնողներ են, առաջին շրջանը աւարտողները։

Իսկ այն հազուագիւտ առանձնաշնորհեալներուն որոնք մինչև վերջը կրցան մնալ վարժարանը, ուսումնին լրացնել, վկայականի արժանանալ ու նոյնիսկ համալսարանի հետևիլ, կը համապատասխանեն կեանքի մէջ, անոնք որ օգտակար գործերով նշանաւորացած, կեանքի յաղող տարիներու բազմութիւնով մը բեռնաւորուած, գոհ ու երջանիկ, ամենէն վերջը պիտի մեկնին, այս առժամեայ ու ընդունայն աշխարհէն, իրենց տեղը տալով նորահաս սերունդներու, ապագայ արժանիքներու ու տաղանդներու։

Երանի իրենց։

ՉԻՖՖԻ. ՍԱՐԱՖ

ՀԱՅՐ ԱԼԵՔ(*)

ԽՈՒ

Դեռ արշալոյսը չէր լուսորած իր տժգոյն պսակը հորիզոնին տալուն համար, երկինքը սև էր տակաւին, գիշերուան քամին դադրած էր, սակայն ցուրտը կծու էր ու սուր։

Հայոց Թաղին հարաւային կողմը, նեղ ու խոտորնակ փողոցներէն մէկուն մէջ՝ ուր հայ ժողովուրդին աղքատ դասակարգը կ'ապրէր, տախտակեայ միահնդիկ ու փոքրիկ դուռ մը բացուեցաւ անձևինչ, ուսկէ մարդ մը գլուխը դուրս հանեց և սկսաւ փողոցին երկու կողմերը դիտել զգուշութեամբ. փողոցը մթին էր և ամայի,

(*) Տես Թիւ 4, էջ 77։

ոչ մի քաւ չէր համալսակեր տիրող պերեզմանական լուռթիւնը վի-
բաւորել։

Ջիչ յետոյ մարդը դուրս եկաւ փոքրիկ զամբիւղ մը չալկած որ
ծածկուած էր բրդէ չալով մը, դարձաւ դուռը գոցելու և ան-
մանկամարդ կին մը երևցաւ ուսին վրայ, որ բռնելով զամբիւղը
աղերսալիր մրմնջեց։

— Ո՛չ, չեմ ուզեր որ տանիս . . . տուր ինծի զաւակս, ինչ
կ՚ուզէ թող ըլլայ հետևանքը . . . ես պարտիմ զաւակիս հետ ապ-
րիլ, ու եթէ պէտք է՝ զաւակիս հետ մեռնիլ, այս իմ իրաւունքս
է . . . ։

— Բայց անկարելի է ատիկա, պատասխանեց զամբիւղով մար-
դը, որ կ՚աշխատէր արդիլել կինը դուրս գալէ։

— Ինչո՞ւ այդ անկարելին ինձ համար, ես ինչո՞վ մեղաւոր եմ
իմ զաւակիս դէմ . . . ո՞ր մայրը իրաւունք չունի իր երախան իր
կաթով անուցանելու, թո՛ղ ինձ զաւակս . . . թո՛ղ ինձ, թէ ոչ՝ կը
պոռամ . . . ։

— Ա՛հ, բաւական է . . . ներս մարիր, դուն լաւ գիտես որ դիմ-
բաղդութիւնդ իր զարհուրելի լրման կը հասնի եթէ ամէն մարդ
գիտնայ թէ զաւակ մ՚ունիս . . . արդէն դուն փախուստեալ որոշ-
ուած կարգադրութեան . . . տե՛ս, որքան մթնցաւ երկինքը, ա-
ռաւօտը՝ մօտ է։

— Ո՛չ, չեմ թողուր մանկիկս օտարներու քով. թերևս . . . ո՞վ
գիտէ եթէ ես իմ ձեռքով յանձնած չեմ ըլլար իր դահիճին . . .
օ՜հ, գթութիւն, տուր՛ ինծի զաւակս։

— Ինչ եղաւ քեզի, խեղճ աղջիկ, դեռ այս իրիկուն հաւանու-
թիւնդ կրկնեցիր, այնքան ամիսներ կլաս տառապանքէդ յետոյ՝ այս
իրիկուն միայն առաջին անգամի համար ժպտեցար մտածելով թէ
զաւակիդ ապագան փրկուած է և թէ մի քանի օրէն դարձեալ քու
կուրծքին վրայ պիտի ննչես զանի, ու ոչ ոք այլևս պիտի կրնայ
անջատել մայրը զաւակէն։

— Բայց մի քանի օրեր մի քանի դար կը տևեն. ո՛չ, չեմ հա-
ւատար, գիշերը չանցնիր այլ ևս . . . արևը կը քէնայ երկիրէն
և չուզեր տեսնել մօր ու երախային զոհանքը . . . օ՜հ, չնո՛րհ,
բարեկամ, տե՛ս որքան հանդարտ եմ, դուն կ՚սխալիս՝ ժպիտս,
անա կը խնդամ . . . դուն քարի ես, դուն վհհանձն ես . . . դուն իմ
մանկութիւնը խնամեցիր, կուգե՞ս որ քեզ հայրիկ գոչեմ . . . հա-
ւատա՛, այսու հետև չատ պիտի գեղեցկանամ եթէ զաւակէս չզատ-
ուիմ. դուն զաւակ ունիս, ի՞նչ պիտի ընէիր եթէ քու հարազատ
աղջիկդ իմ վիճակին դատապարտուած տեսնէիր . . . նոյնը ըրէ և
ինձ համար, ըսէ՛, ի՞նչ պիտի ընէիր, ես միայն քեզ կը հաւատամ,
բարեկամս, հայրիկս . . . ։

Ու մանկամարդ կինը փոքրիկ զամբիւղին փարած կուլար ան-

մուննչ ու կպկպաւն. ի զուր մարդը կ'աշխատէր համոզել որ որ-
դեսպան մայր մը պիտի ըլլար եթէ իր հաճոյքին համար պահէր ե-
րախան։

— Իսկ եթէ այդ ճակատագրային տան մէջ խեղդէին զաւա՜կս.
. . թոթովեց կինը։

— Վստահ եղիր, աղջիկս, պատասխանեց մարդը հանդիսաւոր,
այն գաւաճան ձեռքը՝ որ պիտի յանգդնի մանկան գլխէն թել մը
կորզել, իմ սուրով պիտի իյնայ։

Ջամբիւղով մարգուն ձայնին մէջ կար մի այնպիսի սիրական,
հզօր ու բարձրագոյն չեչո՝ որ իրրև հարազատ հօր մը երդումը
արձագանգ ունեցաւ վչտահար կնոջ սիրտին մէջ, որ թողլով զամ-
բիւղը ու վստահ ձայնով գոչեց։

— Գնա՛նք . . . ։

. . . . . .

Իր հոգեկան մէրքերուն իրրև յաստուածային չունչով օծուելին
գգաց Տէր Մնակ երբ անկեղծութեան երդումը լսեց իր հաւատարիմ
ընկերուհւոյն բերնէն որով պիտի բաժնուէր տառապանքը. հոգե-
վարքի վայրկեաններուն կեանքի այս անակնկալ վերադարձը սա-
կայն հիմնովին չէր բաժած իր էութիւնն սպառազ հիւանդութիւնը
այնպէս՝ ինչպէս նենգաւած ագնիւ մեռաղը զառած պիտի նոսէր
բովէն դուրս։

Սպասաւած մինչագոյն երկիւղը կասեցուցած էր ծեր սերահարն
այն վայրկենին՝ ուր քնարեր նեղուկը մօտ էր կալծեցնել վիրպինի
կալմի գաւաթին մէջ, այժմ արկածը կորուսած էր իր սպէ-
տային հանգամանքը. չնայելու երիցս հեղն նեղման, հետևապէս քը-
նական էր որ իր մնդաւոր սերը վերսաին և աւելի զօրեղ թռիչնե-
րով կինդրի մէջ պէսի ոճիր, բայց կնոջ նոյն այդ նեղուժը կու-
գար իր անհերքելի դատողութիւնը լիովութեան հրաւիրել և
նոն մերկացնել ճշմրին անհաւորութիւնը իր գանգուածին բովանդ-
ակ ազնուութեան մէջ։

Եւ այսպէս իր սիրտին և ուղեղին միջև մղուած բուռն պայ-
քարին հետևանքով ուժասպառ՝ ինչպէս կատաղի կոհակներուն
դէմ կռուղ նաւ ապետը, որ վերջապէս կը թողու զկը բաղդին ու
կը յանձնէ նաւը Աստուծոյ՝ Տէր Մնակ իր կնոջ բացած վերմակին
տակ խուլ հառաչանքներով կը աքնէր. աչքերը պատի ժամացոյ-
ցին յառած իրրև այնպէս կը թուէր թէ վայրկեանները ժամերու
տևողութեամբ խիստ դանդաղ չրջան մը կը կատարէին, ու մերթ
կը կարծէր թէ ճօճանակը ճախարակի պատուհամբ կը չարժէր
և թէ արդէն առաւօսը ծայր կուտար։ Նա երբէք այսքան անձ-
կութեամբ չէր փափաքած լուսնալուն. երբէք այսքան սոսկումով
չէր ահաբեկուած լոյսէն։

Իշաւ անկողնէն կարծելով թէ ժամ է ճակատագրային արկածը

դիմաւորելու, ու զօրացած հրիպուհուն երդումէն՝ կրցաւ ամփոփել իր ոյժերը, այն առեն անսաւ թէ տակաւին պիտի ուշանար արշալոյսը, նեղ կու գար ննջասենեակն իրեն, և հաղնելով մուշտակը ներքնագաւիթին երկայնքով սկսաւ պտոյտներ ընել։ Երէկկինը նոյնպէս չէր քնած, սակայն իր ամուսնէն քաղցրովին տարբեր խուհարգներով էր մտապատր։ Ներքնագաւիթէն կարծեց ոտնաձայն մը լսել և անմիջապէս դուռը բացաւ. սին միւսէն չուզեց բացատրութիւն քնատութեան մասին ու գեղնայարկի սրահը լքման որուն պատուհանները կը բացուէին փողոցին վրայ, քահանան կրակ դրաւ վառարանին ու հրիպուհին իր ձեռքով պատրաստեց աւանդական առաջը, այր ու կին երկար խօսեցան առանց սակայն բառ մը արտասանելու անցեալէն ու միայն ապագային իսէալները հաղորդեցին իրարու՝ մինչև որ ոտքոտղը ձայնեց։ Քահանան դադաց մանուքեան հաւէն երգէն, որ հազար լինն հարիւր տարիներ առաջ վէմ հաստատին ուրացումը կը ծաղրէր։

Հազիւ լուած էր կենդանին՝ և ահա փողոցի դրան ձեռքի երիկ մեղմ հարուածներ արուեցան։

— Ո՞վ կրնայ ըլլալ այս ժամուս, բայագանչեց Տէր Մինակ զարհուրած։

— Տեսնենք, լաւ երէցկինը և փուքիաց դուռը բանալու։

Դեռ առաւօտը չէին քշուած երկինքէն և արեւելքի սեւ հորիզոնը նոր կ'սկսէր ժպտիլ երբ զամբիւղով մարդը ու մանկամարդ կինը հասան Տէր Մինակին տան առջև։

Առանք ճամբան ոչ մի բառ չէին փոխանակած, իսկ երբ կանգ առին՝ կինը հոգիհան հառաչով մրմնջեց։

— Աւ՛խ, այս առնը . . . ։

Եւ մարդուն թևերուն մէջ լինկաւ նուաղած։

— Քաջ եղիր, ազջիկս . . . քու վաւակիդ փրկութեան ժամն է որ հնչեց, փսփսաց մարդը։

— Վերջին հարթայր մը մանչիկիս, յարեց երինը զամբիւղին փաթեթով։

— Ո՛չ, պահէ մայրութիւնդ մի քանի օրուան հաժար դու քեզի . . . որպէսզի չըլլայ որ երախան ճչէ . . . ։

Այս վայրկենական ու կսկծալի տրամախօսութեան միջոցին՝ մարդը արդէն կտիած էր զամբիւղը դրան և առած էր ձեռքի երեք մեղմ հարուածներ։

Երեխան ճչեց, և մարդն ու կինը իրեւ կրկին աւետիրներ խոյս տուին պատին երկայնքով։

Երէցկինը դուռը բանալուն՝ լսեց ճիչը ու զամբիւղին յաճչտակելով դարձաւ սրահը և գոչեց։

— Օ՜հ, օ՜հ . . . տե՛ս, բարեկամ, ինչ են բերիր մեզի . . . ։

Քահանան համր ու մեռելատիպ՝ կը դիտէր տեսարանը։ Երի-

ցաւին մէջտ խանդավառ ու ժպտալիր՝ զամբիւղէն հանեց մանկիկը և իր թևերուն մէջ առած տարաւ լոյսին, և անկշտում նայելով անմիզութեան նորածին հրեշտակի երեսին, սիրտը գէշ եղաւ, բայց մէջտ ուրախ և խանդակաթ մեծ մօր մը գութովտ լանքով մօտ գնաց ամուսնին և անբացատրելի չեչտով մը գոչեց իր կեանքի ընկերին։

— Կը յիշե՞ս Համբարը . . . ։

— Օ՜հ, ինչ կը յիշեմ՝ . . . կողկողաց քահանան։

— Աստուած իմ, ի՞նչ է այս . . . ։

— Ցաւութեան հրաշքը . . . ։

Եւ այր ու կնոջ չունչերը իրարու խառնուելուն ընկեցիկ մանկան երեսին վրայ։

Փեղկերուն ճեղքերէն երրորդ ու տարբեր չունչ մը թեթեւօրէն ամպացուտ ցուրտ ապակիին վրայ ճայնելով։

— Օրհնեա՛լ ըլլաք . . . ։

Մանկամարդ կինն էր դրսէն շնչողը։

(Շարունակելի)

Կ. ՍՏՓԱՆԵԱՆ

ԵՐԵԿՈՑԹ-
ԱՉԳԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ

Հակառակ հիւանդանոցի նման կարևոր հաստատութիւն մը վարկաբեկելու համար վերջերս երևցած ձիգերուն, հակառակ այդ հաստատութեան ներքին վիճակը արգահատելի ցոյց տալու համար ի գործ դրուած անարդարանալի մեքենայութիւններուն, հակառակ պաշտօնավարող հոգաբարձութիւն մը վհատեցնելու և չեզոքացնելու համար թափուած ալիոզորիմ ազդակներուն, հակառակ վերջապէս թափուած ու դարբնուած ջանքերուն, դարձըւած քներուն և անգիտակ ամբոխը գրգռելու խուժանավարութիւններու, հակառակ բժշկական կարող մարմին մը վիրաւորելու և մարբուր, անարիւ ու պաշտօնին գիտակից ալևոր տեսուչ մը ցեխոտելու անլուր ու անճահ ցափուտուքներուն, իր տեսակին մէջ փոխարեր, եղանակիս մէջ ամենէ փայլուն երեկոյթը հիւանդանոցինն եղաւ։

Եւ ինչո՞ւ. որովհետև բանիրուն, գիտակից ու չրջահայեաց դասակարգը ուղիղ դաս մը տալ ամեն անոնց՝ որոնք պանապան պատճառներով, հնոտիքներով խափանարար դեր մը ուզած էին ստեղծել, անցեալի մէջ իրենց ողորմելիութիւնները արգահատնելու, հզած զեղծումները պարակելու, անճարակութիւնները և ապիկար մատակարարութեան մը երեսէն հաստատութեան կրած

բարոյական ու նիւթական վնասները մոռցնել տալու ցաւէն տառապագին ու տահմկած։

Ազգ. Հիւանդանոցի Հոգաբարձութիւնը բողոքի ձայն մը չի բարձրացուց, հերքում մը տալու անգամ գիջողութիւն չըրաւ, ինքզինք արդարացնելու թեթեւ ճիգ մ'իսկ չուզեց ստանձնել, որովհետեւ ամէն մը իր միամիտ չրջանը պիտի լրացնէ եւ հին ու նոր չրջաններու հետ բաղդատութեան պիտի դնէ իր վարչութեան տակ կառավարուող հիւանդանոցի վիճակը, խոստումներով պիտի խօսի, ապացոյցներով պիտի փաստաբանէ, չօշափելի փաստերով պիտի պրկէ կամ բոլորովին խախտէ այն ծնօտները՝ որոնք լայն բացած իրենց բերանները՝ խենդ ու խելառ բառերու կոյտեր եւ բացագանչութիւններ կ'արձակեն դէս ու դէն եւ մինչեւ անգամ անգիտակից բերան ոլորելու ալ վճռելու չեն վարանիր, ամէն պատգայի տակ ճշմարտութեան ձայնը անլսելի դարձնելու սեւեռումով մը . . .

* * *

Ինչպէս ըսինք նախորդ չաթաթ օր տեղի ունեցաւ Հոփոփմեան վարժարանի սրահներուն մէջ ի նպաստ Ազգ. Հիւանդանոցի երեկոյթը։

Իզմիրի ամբողջ ընտրուած գաղափարպր պատուած էր իր ներկայութեամբ այդ հանդէսը որ բոլոր տարիներու չարքին մէջ ամենէ յաջողն, ամենէ ոգեւորիչն եւ ամենէ կանոնաւորը եղաւ։

Հիւանդանոցի Հոգաբարձութիւնը եւ բժշկական դասը ամբողջութեամբ ներկայ էր իր տիկիններով երեկոյթին՝ ինչ որ մեծ փայլ մը եւ ոգեւորութիւն մը կ'բերէր այդ գիշերկոյթին գաղափարած եւ գերազանցօրէն սիրուն չրջանակին մէջ։

Թեթեւոտ ու անաղմուկ պարորդներու թեւերուն վրայ կ'սահէին ճշմարիտ հուրիներ, պարուրուած դայլդայլ չրջազգեստներու մէջ, մերթ քօղազերծ ու մերթ կիսաքօղ, ժպտուն, նմայիչ ու զգլխող, մերթ պաժան, լուրջ, պահ մ'ետք ծիծաղկոտ փիթիում մ'ունենալու համար անմեղ կամ չարաճիճի խօսքի մը կամ կատակի մը սպասելու։

Տիկիններ՝ որոնք իրենց հակազդի պաժան դերը անպակաս կը գործադրէին մասնակցելով պարերուն, նստուկ կեանքէն նեղուելով պարերու ընդմիջումին մէջ վեհաշուք, պատկառազդու ու վէպ չարժուձեւերով, ալ աւելի չուք մը, փայլ մը բերելով ընդհանուր ոգեւորութեան վրայ։

Ընտրեալ ճաշակով մը զարդարուած չքասեղան մը, առատ մեծարանքներով, ըմպելիներով եւ շամպանիայով որ առիթ յարձակումներու հնչակեան կ'ըլլար պարող զոյգերու եւ անճարակ անզոյգներու կողմէ։

Եթէ ըսենք թէ եօթանասուն աւելի պարտուհիներու կողմէ կը գրաւուէր Հռիփսիմեանի մեծ սրահը, կարելի է որոշ գաղափար մը տալ երեկոյթի յաջողութեան վրայ և եթէ աւելցնենք թէ այդ պարտուհիներն ամէնքն ալ իրենց մասնաւոր տեղը կ'գրաւեն Իզմիրի հայ էպական պեղեցիկ սեռին մէջ, ալ աւելի մեկնի պիտի ըլլայ մեր բացատրութիւնն և բմբռնելի։

Հոն այդ լոյսերով փողփողուն սրահին մէջ, խիտ գեղեցկօրէն զարդարուած ազգի ազգի ծաղիկներու ճչմարիտ փունջ մ'էր կազմուած, հոս չքեղ սիկին մ'էր որ կ'փայլէր իր շնորհովն ու չանհիւթի մէջ իր չափած ու չափչփած, վէս ու կանոնաւոր չարժուձևերովը, հոն նրբամաքրին ու անպայծառելիօրէն չքեղ ու յաջող ամբիր հագուստով սիկին մ'էր որ նախանձու ակնարկներ կ'գրաւէր իր սեռակիցներէն, ասդին վեղարի ու լայնչէ չիակի մը տանդէլներուն վրայ վհատուածօրէն հանգչող լանչք մ'էր որ կ'սիրապահէր, անդին վառվռուն ու պճոյնի սևահեր օլիոդ մ'էր, այս անկիւնն օրիորդի մը արհամարհոտ սև. ակնարկն էր որ իր պարորդին վրայ գթութեան աղիողորմ աղերսանքներ կ'հրաւիրէր, միւս կողմը նրբակազմ ոսկեհեր օրիորդի մը կորսուած ակնարկն էր որ պարորդին հազար ու մէկ հոգսանքի հեղեղներուն առջև սառն կ'մնար, հոն վարը անկիւնը մեկուսացած և թերևս աշխարհէ վհրուցած զոյգեր էին որ պահ մը ամէնուն ուշադրութեան առարկայ իրենց երազէն կ'սթափէին, վերջապէս դեղ, փայլ, պչրանք ու նորաձև հագուստ ու կապուտ չնորհ ու փայլ կ'բերէին հիւանդանոցի երեկոյթին։

Պարիրը տևած են մինչև առաւօտեան ժամը 5ը, և հետզհետէ ցրուած է ժողովուրդը, պիտի աւելցնենք՝ գրեթէ ակամայ, բայց ամէն լաւ բան իր վախճանն ունի դժբաղդաբար, ինչպէս որ պիտի ունենայ իր վախճանն ևս հիւանդանոցի նորկայ խիտ փայլուն վիճակը, եթէ նորկայ հոգաբարձութիւնը վերջնապէս որոշած հրաժարկոտ, իրեն յաջողդելու ալիժանի ձեռքերու գոնէ չյանձնէ անոր ղեկը։

ԱՅՏՆԻ ԵՐԿԱԹՍՂԻ

Կը ծանուցուի բաժնետէրերուն որ 102րդ վեցամսեայ ընդհ. ժողովը պիտի գումարուի Լօնտոնի մէջ Վինչեսթըր հաուզ 50, ի Օլտ Պրօատ Սթրիթ, հինգշաբթի օր Մարտ 30ին ժամը ճիշտ կէսօրին, ընտրելու համար ժողովին տեղեկագիրը, հաշուեկշիռը մինչև 31 Դեկտ. 1908, ընտրելու համար երկու անդամներ գործադիր խորհուրդին, հրաժարդամբ Մր. Լ. Է. Սմիթի և Մր. Հ. Թ. Անդրուէզէրի որոնք իրենց պայմանաժամը լրացուցած են և որոնք կրկին իրենց վերընտրելիութիւնը կ'առաջարկեն, ընտրելու համար երկու խորհրդականներ, Մր. Ժ. Մ. Օլոֆիլտի և Ժէօրժ Մասթհի հրաժարդամբ, որոնք կրկին իրենց քանտիդատուրութիւնը կ'ներկայեն, և ընդունելու համար ընկերութեան ընդհանուր գործոց տեղեկագիրը։ Այն բաժնետէրերը որոնք կուզեն մասնակցիլ այս ժողովոյս, պարտաւոր են իրենց բաժնեձուղթերը ի պահ դնել ի Լօնտօն վերևի հասցէին, կամ ի Զմիւռնիա՝ Ընկ. դրասենեակները, կամ Սամ. դրատան մէջ ի Կ. Պոլիս, ժողովոյս գումարուելէն 14 օր առաջ։ Ի պահ տրուած բաժնեձուղթերու համար ընկալագրեր պիտի տրուին, որոնց ոյժով պիտի կրնան մասնակցիլ ընդհ. ժողովին։ Արժանագրուած բաժնետէրերն կրնան մասնակցիլ քուէարկութեանց անձամբ կամ փոխանորդաբար։

ՏԽՐԱՀՈՂԱԿ ԱԼԻ ՐԻԶԱ ԵՒ ՄԱԳՆԻՍԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ա

— Իրաւ է թէ ամենչան ընդհարում մը պատահեցաւ, բայց միջադէպին կարևորութիւնը չափազանցուած էր եւ գիտէք, ո՛վ է պատասխանատուն . . .

Վայրկեան մը խորհրդաւոր լռութիւն տիրեց, որմէ վերջ Ալի Րիզա շարունակեց.

— Պատասխանատո՛ւն, ինչպէս միշտ՝ այս անգամ ալ հայերն էին, և կրնա՛ւ վստահաբար ասիկընել որ անոնց խռովարարական կազմակերպութեան գաղտնիքները յեղափոխականի մը կողմէ կառավարութեան հաղորդուեցան . . .

— Բայց ի՞նչպէս կարելի է ասիկա, հարցուց Գեղամ։

— Շա՛տ հեշտ է պատասխանել ձեր այդ հարցումին, վրայ բերաւ Ալի Րիզա. ինչպէս ֆրանս. առածը կ'ըսէ, այդ գործին մէջ կնոջ մատ կար... ապա թէ ոչ՝ այդքան լաւ կազմակերպուած ապստամբութեան մը յայտնութիւնը գրեթէ հրաշք պիտի ըլլար։

Մեկի տեղեկութիւն հաղորդող երիտասարդը սիրային անախորժ միջադէպի մը հետևանքով էր որ դաւաճանեց իր ընկերակիցներուն, տեսէ՛ք թէ ինչպէս եղաւ։

Այդ պարոնը նշանուած էր գեղանի օրիորդի մը հետ. օրին մեկը ընկերութեան կողմէ մանաւանդ պաշտօնով ծառայ քաղաք կը ղրկուի. իր բացակայութեանը միջոցին, վստահելի կարծուած տիրուհի յեղափոխական մը՝ վատօրէն կը լլկէ յիշեալ օրիորդը . . .

Նշանածը, վերադարձին, եղելութեան վերստահաւ եզածին պէս՝ իր կարգին կը լքէ իր ապագայ ընկերուհին որուն անկեղծութեանը վրայ նախապէս այնքան հաւատք ունէր։

Ընկերը կը պահանջէ որ ամենանանուշ այդ միևնոյն օրիորդին հետ որ բռնաբարուած էր . . . բայց երիտասարդը բուռն կերպով կ'ընդդիմանայ, և իրեն եղած սպառնալիքներուն հետևանքով էր որ մեզի կը դիմէր, խոստովանելով գաղտնիքները այն ահաւոր ապստամբութեան որ կառավարութեան դէմ կը պատրաստուէր...

Մեր հրաւէրին համաձայն, երիտասարդը նախ մեկի յանձնեց յեղափոխականներու ցանկը, և ցոյց տուաւ անոնց գէնքի թագուն մթերանոցներուն տեղերը, ըլլա՛յ քաղաքին մէջ՝ ըլլայ անկէ դուրս։

Իր նկարագրութիւններէն ա՛յնքան ճշմարիտ մանրամասնութիւններ կը պարունակէին որ անկարելի էր չի հաւատալ անոնց

ատուգութեան։

Իրրև կառավարական աչքառնօնեայ, պարտականութիւնս կը պահանջէր նախ՝ քննութեան ձեռնարկել, լուսաբանութիւն ստանալու համար։ Հետեւաբար, մէկ կողմէ մեզի հաղորդուած տեղեկութիւններուն ստուգութիւնը փորձելու եւ միւս կողմէ ալ՝ քաղաքին մէջ տարաձայնութեան առիթ չի տալու պիտաւորութեամբ նախ խուզարկութիւն հրամայեցի, քաղաքէն դուրս գտնուած թագաւորական ընդերքը գրաւելու համար։

Բաւական ժամանակ գործ մ՚էր ասիկա՝ որուն ես անձամբ հսկեցի ու երբ իրիկուան՝ ձեռք անցուած ապացոյցներովը զօրանոց կը փոխադրէինք, ահա՛, այն ատեն էր որ մեր լրտեսին ցոյց արուած եղանակին համաձայն, խուզարկութիւնները չարունակուեցան նաեւ քաղաքին մէջ՝ որպէս թագաւորականներէն անհատներ փամփուշտ եւ զէնք գրաւեցինք . . .

Պարտականութիւնս կը պահանջէր որ խղճմտօրէն հետապնդէի մեր թշնամիները բայց ես բաւականացայ յեղափոխականներուն միայն պարագլուխները ձերբակալել տալով, որովհետեւ եթէ գանուածք ամենն ալ բանտարկէի՝ այն ատեն անհրաժեշտ կը դառնար բոլոր վանեցիներն ալ բանտ առաջնորդել, այնքան որ մտքերը թունաւորուած էին . . .

Չի մոռնամ յիշել թէ այդ պարագլուխներուն ձերբակալման առթիւն էր որ փոքրիկ ընդհարում մը տեղի ունեցաւ զոր թերթերը այնքան չափազանցեցին յետոյ . . .

Հիմա՝ ըսէք, խնդրեմ եթէ դուք ալ ինծի նման պատասխանատուութիւն մը առանձնաձ ըլլայիք կարելի պիտի ըլլա՞ր արդեօք տարբեր կերպ չարժիլ . . .»

Այս խօսքին վրայ պահ մը դադրեցաւ լուռութիւն տիրեց, մինչ Ալի Բիզա, իր մտածումներուն անդրադառնալով.

— Ամէն գործի մէջ, չարունակեց, կիներն են որ մեծապղծող յայտնութիւններու պատճառ կ՚ըլլան. և չատ իրաւունք ունի ֆըրանսացին երբ՝ cherchez la femme ! կ՚ըսէ . . .»

Գեղամ՝ այս լուսաբանութիւններուն վրայ լուռ մնայ, թերևս անօգուտ կը նկատէր բացատրութիւններ պահանջել, մինչ Ալի Բիզա կը դիտէր զինքը, անյամարելիօրէն։

Վայրկեան մը երկուքին ալ աչքերը զիրար խաչաձևեցին, որու վրայ Եըլտըզի ախոյեանը հարցում մ՚ուղղելով՝

— Կը հաճի՞ք արդեօք ըսել թէ, ի՞նչ գործով կը զբաղիք։— Գեղամ՝ աչխուժիւ՝

— Այո՛, պատասխանեց, բժիշկ եմ. և իմ մասնագիտութիւնս կ՚ընդգրկէ ջղային հիւանդութիւններու, ծովախտի, գլխու պոռոտի ևայլն. բժշկութիւնը։

— Ո՞ւր ուսած էք դուն, հարցուց Ալի Բիզա։

— Նախ Թրանսա և յետոյ Նիւ-Եորքի մէջ։

Վանի տխրահռչակ կուսակալը նոր հարցում մ'ևս ուզեցաւ վայր էր երբ սանդուխին ծայրէն հանդարտ պեղեկութեամբ թրքուհի մը հրեցաւ, որուն դէմքը ապիտակ չզարշելուն եզերքէն ալ աւելի հրապուրիչ կ'երևէր։

Գեղանի կինը, մեզ նչմարածին պէս՝ յանկարծ ջղաձգօրէն ծածկուեցաւ և նշան ըրաւ Ալի Բիզաի որ մօտենայ . . .

(Շարունակելի)

Մ. Ճ. ԽՏՃԵԱՆ

ՄԱՄՂՈՅ ՆՈՐ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐԸ

Ապչեցուցիչ ապատորութենէ մը յետոյ՝ պարլամենտի և իմպռատութեան զգացումը արթնցաց ամենուն մէջ մանրդ նոր օրինագիծը, որ յանձնուած է Օսմ. խորհրդարանի նախատեսմանը։

Մայրաքաղաքի մէջ կազմուած փաստաբ միլիճկը, Իզմիրի մէջ գումարուածը և անչուշտ հետզհետէ կազմուելիք միլիճկները փայլուն ապացոյցներն են՝ թէ ժողովուրդը չմրափեր, թէ արթուն է և ի հարկին պիտի գիտնայ պաշտպանել իր իրաւունքները, որոնք կուգան յանկարծ բռնաբարուիլ անօրինակ յանդգնութեամբ մը։

Այս յետադէմ քայլը պարմանալի լլլալէ աւելի վտանգալի է ու անպատասխանելի նախարարութեան համար, զոր պատրաստողներուն անհեթեթութիւնը այդ կանոնագրին մէկ ծայրէն մինչև բացատրել կերևի, ոսկիներու և տուգանքներու մղձաւանջին բռնած են զոհ յօրինողները, այլանդակութեան հիանալի պլուն գործոց մէջ պարզապէս՝ փորրոգութեան, սարկութեան և պնակալիզութեան վերածելու համար լրագրութիւնը։

Եւ կարելի՞ է մինչ ետ գառնալ, հին ընթացքէն աւելի սարսուռ ըլլալ։ Մամուլը խեղդել, կ'նշանակէ սահմանադրութիւնն ուրանալ, ճշմարտութեան ձայնը խեղդել, լուսանցները պլոկել, գրիչները կոտրել։

Անչուշտ խորհրդարանը տեղի չպիտի տայ որ մամուլը ու ժողովուրդը արմատական միջոցներու դիմէ ու այդ կանոնագրին նախատեղութեան իսկ չպիտի սանձէ, այլ պիտի դարձնէ զայն իր սիրոյ ու պիտի ձեռնարկէ նորի մը պատրաստութեան։

Հակառակ պարագային մուլթ կ'երևի ժեզի ապագան՝ թէ խորհրդարանն նոյն իսկ վիճաբանութեան ենթարկէ այդ անճաշ օրինագիծը։

Ա. ԻՏՀԱՔ ՓԱՇԱ*

ԻՐ ԿԵԱՆՔԸ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ

Գ. Լ Ո Ի Խ Է.

ԴԵՍՊԱՆԱԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ԵՒ ՄԻՏՀԱՔ ՓԱՇԱՅԻ ԱՔՍՈՐԸ

*Միանաթ փաշա երեք օր Պալատ չի գնաց։ Սուլթանը՝ որ հիմայ ամէն ծայրայեղութիւններու պատրաստուած էր, անոր դրկեց Սաֆվէթ փաշան՝ իմացնելու համար թէ իր բոլոր խնդրածները պիտի շնորհուէին, և սպասելու համար որ Պալատ երթայ։ Սաֆվէթ փաշա որ արտաքին գործոց նախարար էր և Դեսպանախորհուրդին օսմանեան պատուիրակներէն մին, իսկակէս կորովէ զուրկ մարդ մըն էր։ Աւելի չատ հակամէտ էր հաչտարար և իրաւախոհ միջոցներու՝ քան վճռական որոշումներու. բայց էապէս պարկեշտ էր. երկդիմութիւնը և նենգամտութիւնը բոլորովին օտար էին իր բնութեանէն։ Եթէ այս պարագային մէջ անիկա իր գործիք ծառայեց երկդիմի ընթացքի մը, ատիկա առանց իր գիտնալուն եղաւ։ Սակայն Միանաթ ատարկութիւններ ըրաւ եղած հրաւէրին դէմ, և պահանջեց որ հրատարակուին այն իրաւէնները՝ որոնք կարեւոր էին Պալատին կողմէ գործադրութիւններն արգիլուած խնդիրներուն նկատմամբ, որմէ յետոյ միայն կրնար վերստանձնել իր պաշտօնը։ Ասոր վրայ Սուլթանը Միանաթին ղրկեց իր առաջին թիկնապահը՝ Ինկիլիզ Մահմուտ փաշան, ապահովելու զայն թէ իրաւէնները պիտի հրատարակուէին եթէ ուզէր իրեն ընկերանալ։ Միանաթ ընդունեց առաջարկը, ձմեռնան գօրքերու անասելի բազմութիւն մը գիտեց Թավչան Թաչի թաղին մէջ ուր կ'գտնուէր իր բնակարանը. ան կ'անգիտանար թէ վեցերորդ 4էն 5 լուսնալու գիշերը կայսերական Իզզեդինի պրօսանաւը եկած խարխափած էր Տօլմա Պահչէի նաւամատոյցին մօտ, ինչ որ ան եթէ գիտնար իսկ, չատ ուշ էր իր դէմ լարուած թակարդէն խոյս տալու համար։ Պալատ հասնելուն՝ առաջնորդուեցաւ ընդարձակ նախասենեակ մը ուր ըսուեցաւ իրեն որ Սուլթանին հրամաններուն սպասէ։

Առաջին թիկնապահը քանի մը վայրկեանէն վերադարձաւ Միանաթի մօտ և կայսեր հրամանով հոն առաւ անկէ Տէրսիմեան կնիքը և առաջնորդեց զայն ուղղակի Իզզեդինի չ՝ինալը որ՝ արդէն շոգիի վրայ՝ անմիջապէս վեր առաւ խարիսխը և սկսաւ յառաջանալ դէպի Մարմարա ծովուն կողմը։ Նաւապետը կնքուած հրա-

* Տես Թիւ 5, էջ 116։

մաններ ունէր զոր պիտի բանար այն ատեն միայն՝ երբ Զէքմէճէի խորչին մէջ քանը չորս ժամ կանգ առնէլէ յետոյ՝ նորագոյն հրահանգներ չառանար. այդ պայմանեալ ժամանակէն յետոյ նաւասլեր. տէն պատուիրուած էր Միհտաթը առաջնորդել դէպի իր ընտրած եւրոպական մէկ նաւահանգիստը. և առաւել իր ճամբան չարունակեց մինչև Պրինտիզի ուր ցամաք հանուց զայն։

Անվիճելի է թէ Մհծ եպարքոսին վատառումը քոնարարում մըն էր Սահմանադրութեան տապալն և ոգիին միանգամայն, ա՛յն Սահմանադրութեան որուն վրայ երդում ըրած կր Սուլթանը։

«Քարոզուած» Պետական պատճառը պարզապէս կամայական նութիւն մը կ՚արդէր։ Իրր պատրուակ մէջ բերուեցաւ Սահմանադրութեան 113 յօդուածը։ Այս յօդուածի ուժով Սուլթանը իրաւունք ունէր պաշտպման վիճակ հրատարակել ա՛յն ատեն միայն՝ երբ Տէրութեան փրկութիւնը պահանջէր, և անհերքելի բան մըն էր մեկնել այդ իրաւունքը այն խնամով զոր ուզեցին տալ անոր ներկայ պարագային մէջ։

Նոյն իսկ Սահմանադրութեան ոգին, իր ամբողջութեան մէջ առնուելով, չէր ներեր որ հպատակ մը, ո՛վ որ ալ ըլլայ, պատժոյ ենթարկուի՝ առանց նախնական դատաստանի մը։ Սակայն զատ 31, 32 և 34 յօդուածները մանաւանդ և մանրակրկիտ տրամադրութիւններ կ՚պարունակէին՝ մտնութեան ու վերծուծումի յանգանքով ամբաստանուած Նախարարներուն ձերբակալման և դատաստանին նկատմամբ. այնպէս որ Միհտաթի աքսորը՝ իր նախընթաց պարագաներով միասին՝ խիստ բացորոշ քոնարարում մըն էր Սահմանադրութեան։

Մէկ կողմ թողլով քաղաքական բարոյականութիւնը և հայրենասիրութիւնը, պէտք է ընդունիլ թէ պալատին գործելակերպը խիստ ճարտարութեամբ յղացուած էր։ Եթէ Սուլթանը նոյնքան բացայայտ կերպով յարձակէր Սահմանադրութեան և բարենորոգման դէմ՝ որքան յարձակեցաւ Սահմանադրութեան ախոյեան և բարեկարգիչ Միհտաթի դէմ, ահագին փոթորիկ մը պիտի պոռթկէր երկրին մէջ և ամենածանր վտանգի մը պիտի ենթարկուէր գահը. բայց բարենորոգման հեղինակին և պաշտպանին անկումը միայն փութացնելով՝ իրապէս ապահովեց բարենորոգումը և Սահմանադրութիւնը վերածեց այն պահ վիճակի մը որ կարելի էր բոլորովին չնչուած համարել պայն. ինքզինքը իրր Սահմանադրութեան կուսակից և պաշտպան ցոյց տալով՝ պարզապէս խայթուածքին մէջէն դուրս կ՚քաշէր խայթոցը և իր գործած վատագործ արարքին ճշմարիտ մեծութիւնը կ՚քողարկէր։ Կ. Պոլսոյ մէջ կուսակցութիւն մը կար որ կ՚կարծէր թէ Միհտաթ անհրաժեշտ չէր բարենորոգման դատին համար, և թէ Ապտիւլ Համիտ անկեղծ էր իր ազատական յայտարարութեանց մէջ։ Այսպէս կարծողներէն ոմանք կեղծ էին

իրենց համոզման մէջ, ուրիշներ պարզապէս շահու ակնկալութենէ կ՚առաջնորդուէին։ Սակայն թէ առաջինները եւ թէ վերջինները քիչ առնէն հակակայն իրենց խալմուները՝ երբ հեռաւոր նահանգներ ղրկուեցան՝ երկար բարակ սրճախումբ այն վառարաններուն վրայ որոնցմէ՚ենթարկուէին՝ չափէն աւելի վատահութիւն ընծայելով վեհապետ խաստումին։

Պալատը ո՛րչափ որ այս մեծ հարուածը տալու վտանգաւոր փորձին ձեռնարկեց, ո՛չ մէկ կերպով ապահով չէր զգար ինքզինքը՝ Գոլոյ մէջ անոր առաջ բերելիք արդիւնքին վրայ, հակառակ ձեռք առնուած բոլոր զգուշութիւններուն։ Իզզետինենաւապետին տրուած հրամանը որուն համաձայն Զէքմէճէի խորշին մէջ քանորչոր ժամ խարխափ վրայ պիտի ձնար, ուրիշ չարժառիթ չունէր բայց միայն՝ մայրաքաղաքին մէջ խռովութիւն մը ծագելու պարագային՝ եթէ կանչել Մխոնաթը և իր պաշտօնին մէջ վերահաստատել զայն, — մինչեւ որ աւելի նպաստաւոր պարագայ մը ներկայանար զայն ազէտէն վերցնելու համար։ Պալատը մեծ վտանգի առակ կ՚դնէր իր գոյութիւնը։

Ժողովուրդը՝ յանկարծական հարուածէն ապշանած և ճարտարօրէն տարածուած զրոյցներէն վրդոված՝ տեղէն չի չարժեցաւ, և Պալատը սկսաւ ապատ չունչ առնել. իր յաղթութիւնը կատարեալ էր։

Թեսպանախորհուրդի լուծումէն մինչեւ պատերազմի հրատարակութիւնը տեղի ունեցած դիւանագիտական դէպքերը կարելի է համառօտել հետեւեալ կերպով։

1877 Յունուար 1ին Կորչաքօֆ իշխանը Տէրութիւններուն ղրկեց շրջաբերական մը որ կրնայ անմիտութիւն սա հարցումին մէջ. «Ի՞նչ պիտի ը՛նէք»։ Սակայն այս յիշատակագրին մէկ պարբերութիւնը մանաւանդ ուշադրութեան արժանի է։ Այդ պարբերութեան մէջ ըսուած էր թէ Պէրլինի վերջնագրի մասին բոլոր տէրութիւնները համաձայն չէին. և կ. Պոլսոյ յեղափոխութենէն ի վեր մանաւանդ տագնապը աւելի ծանրացած ըլլալով, Դահլիճները վերսկսած էին բանակցութեանց. Անկլիոյ նախաձեռնութեան վրայ՝ համաձայնեցան խնդրոյն հիմնական կէտերուն և այն երաշխաւորութեանց մասին որոնք վիճաբանութեան պիտի ենթարկուէին Պալիս գումարուելիք Դեսպանախորհուրդի մը մէջ։ Տարակոյս չկայ թէ կ. Պոլսոյ այս յեղափոխութիւնը որուն ատոյգ նպատակն էր բացարձակապետութիւնը չնչհլ և օսմանցի ժողովուրդին տալ բարւոք կառավարութեան մը երաշխաւորութիւնները —Ռուսիոյ կողմէ կը նկատուէր իրր ծանրացում մը ճգնաժամին, և կ՚արդարացնէր, նոյնիսկ՝ իր կարծիքով՝ անհրաժեշտ կ՚գարձնէր Թուրքիոյ դէմ ուղղուած գործողութիւն մը։ Ռուս կառավարութիւնը որ մեկուկէս գարէ ի վեր ազատութեան և յառաջդիմութեան պաշտպանի դերը ստանձնած էր օսմանեան կայսրութեան մէջ կ՚տեսներ որ դրացի Պետութեան մէջ յանկարծ կ՚հաստատուէին այնպիսի ազատական հիմնարկութիւններ՝ զորս միտքէ իսկ անցընել ներելի չէր նոյնինքն ռուս ժողովուրդին. կ. Պոլսոյ մէջ խորհրդարանի մը հաստատութեան բացումը, որուն անունը միայն սոսկում կ՚ներշնչէր Ս. Բեթերսպուրգի մէջ, ամենէն անհանդուրժելի պարագան էր որ տեղի կուտար Ռուսիոյ գանգատանաց։

Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԻ

ԱԼԻ ՀԱՅՏԱՐ ՄԻՏՀԱՔ ՊԷՅ

[Շարունակելի]

ԵՕԹՆԵԿԻ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆՑԵԱԼ ամսոյն 24 ին Մանչեսթերի մէջ տեղի ունեցած է հայ յառաջդիմ. Միութեան միջինկը ուր խօսած են զանազան հայ անհատներ «Հայ ազգի անցեալին, ներկային և ապագային» վրայ։

ՕՏԱՑԱՆՑ «Գարուն» շաբաթաթերթի առաջին թիւերը, Տնօրէնութեամբ Ց. Գ. Փալագաշեանի, ինչպէս նաև «Աւարայր» կիսամսեայ հանդէսի առաջին թիւը, հրատարակութիւն Աւարայր լրագրոյ վարչութեան. յայտողութիւն կ'ժաղթենք մեր նոր պաշտօնակիցներուն։

ՕՍՄ. ԱԶԳ. ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ քանի մը շաբաթէ ի վեր կ'գտնուի քաղաքս և սկսած է իր ներկայացումներու շարքը, որոնք մեծ ընդունելութիւն կ'գտնեն, ոչ միայն մեր Թուրք և Հայ հասարակութիւններէն, այլ նաև օտարներէն։ Անցեալ շաբաթ դիշերուան ներկայացուած խաղն էր Վիլհելմ Թել որ լաւ ընդունելութիւն մը ըլաւ, հակառակ խաղին տխուր և յուզիչ հանգամանքին։ Թալաթ պէյ և Նուրէտտին պէյ, առաջինն իր բռնաւորի և երկրորդն իր ազատականի ընթացքներուն և վարմունքներուն մէջ գերազանցեցին գիրար, Թալաթ պէյ մարմնացեալ խըժդուժ ու բռնաւոր պէյն էր բառին բովանդակ իմաստով, իսկ Նուրէտտին պէյ ազնիւ ու վեհանձն տիպար մը ազատական ձկտումներով տոգորուած։ Տիկին Քնար ինչպէս միշտ առաջնակարգ դերասանուհի իր դիրքը կ'պահէր այս խաղին մէջ ևս իր ճարտար շարժուձևերով և պարագաներու յարմար իր բռնած երկդիմի, վեհանձն, բուռն կամ համոզիչ լեզուով, շնորհաւորելի է նաև Տիկին Բօզալի, իր սիրահարի ու արիասիրտ աղջկան դերին մէջ, ոչ նուազ յիշատակելի են նաև Պէնլեան պէյ, և խումբին բոլոր միւս դերասանարուներըը։ Փափաքելի էր որ Հայերս աւելի ստուար Թիւով դիմէինք Օս. Ազգ. Թատերախումբի խաղերուն ներկայ գտնուելու և այսպէս անուղղակի կերպով քաջալերելու այս Թատերախումբը։

ԺԱՄԱՆՈՒՄ

ՆԱՆՕԹ երգիծաբան և Գավրօշի խըմբագիր Տիար Երուանդ Թօլայեան անցեալ շաբաթուան մէջ ժամանած է քաղաքս մասնակցելու համար Օսմ. Ազգ. Թատերախումբի ներկայացումներուն։

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻԻՆ

ՆԱԽՈՐԴ կիրակի օր տեղի ունեցաւ Տիար Սարգիս Գըլըճեանի Ամուսնութիւնն Ազն. օր. Ալիս Զմիւռնակեանի, պատկին նախագահած է Դուբեան Սրբազան քահանայից դասէն շրշապատեալ։ Փառկի արարողութենէն յետոյ շքեղ ընդունելութիւն մ'եղած է հրաւիրեալներուն, որոնք գեղեցիկ ժամանց մը ունեցած են և գաւաճներ պարպած նորապսակ ամոլին կենաց, Տեար Սերովբէ Դաւիթեան որու քրոջ աղջիկն է նազելի հարսն, պարագային յարմար քանի մը խօսքեր ուղղած է նոր հարս ու փեսին։ Խմբագրութիւնս ևս իր շնորհաւորութիւնները կ'ներկայէ Տէր և Տիկին Ս. Գըլըճեանի ժաղթելով իրենց երջանկութիւն և կեանքի յաջողութիւն։

ՈՐԻՈՐԴ Վարդուհի Ա. Սպարթալեան մեկնեցաւ քաղաքէս իր ծորը հետ դէպի Ֆոլիա, որ տեղի պիտի ունենայ իր ամուսնութիւնն Տիար Գարիտոն Քիւչիւբեանի հետ։

ՆՇԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

ԱՆՑԵԱԼ շաբաթուն մէջ տեղի ունեցաւ նշանախոսութիւնն Տիար Տիրան Գասպարեանի՝ ծանօթ մը հայ լրագրութեան՝ Ազն Օր. Մարիանա Գառնիկեանի հետ, այս առթիւ մեր շնորհաւորութիւնները կ'ներկայենք խօսեցեալ զոյգին և երկու կողմեան ազգականաց այս յարմար խնամութեան առթիւ։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻԻՆ.

ԱԶԳ. Հիւանդանոցի Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տիար Սուքիաս Ս. Սուրիասեան 20 հազ մէկ օխանոց, Ս. Դ. Սուքիասեան (Պրայտըն) 5 լիրա անգլիական, Այլի Տիկին Ս. Աւետիքեան 3 Օօր քաւօթ, Տիար Զարեհ Թագուագեանի կտակէն 8 Օսմ. ոսկի, Տիար Ստեփան Աւետիքեանէ 13 օխ. 300 տրմ. գառնուկի միս։

Խմբագիր-Տնօրէն Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ * Տպագրութիւն Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ

ROYAL EXCHANGE ASSURNACE

ԲՅՐԲ ԻՓԲ

A. D. 1720

C. WHITTAL & C°

GENERAL AGENTS

Smyrna

ՌՈՅԱԼ ԷՔՋԷՆՋ

ԱՄԵՆԱՀԻՆ և ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ
ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԴԵՀԻ և ԿԵՆԱՑ

Հիմնեալ 1720ին Ի ԼՕՆՏՕՆ

Գոյք ընկերութեան 5,000,000 Անգլ. ոսկի վճարեալ ապահովագրութեանց 27201 42,000,000 Անգլ. ոսկի։

ՀՐԴԵՀԻ ՃԻՒՂ

Ռոյալ Էքճէնճ Անգլիական ընկերութիւնն կ'ապահովագրէ հրդեհի վէմ ամէն տեսակ կալուածք, կարասիք և ապրանք նպաստաւոր պայմաններով։

Ընկերութեան սկզբունքն է վճասուց անմիջական և արդար հատուցում։

Երկու տարուն կամ աւելի ապահովագրութեանց համար յատուկ զեղչ մը կ'տրուի։

ԿԵԱՆՔԻ ՃԻՒՂ

Ընկերութիւնս ամենանպաստաւոր պայմաններով կ'ապահովագրէ

1° *Ամրողջ կեանքի տևողութեան վրայ.*
2° *Խառն Ապահովագրութիւն*
3° » » *եւ կրկին դրամագլուխ*
4° *Տղոց օժտի դրամագլխովայլ եւ այլ պայմաններով։*
5° *Ընկերութեամբ ապահովագրութիւն*

Աւելի մանրամասնութեանց համար դիմել ընդհանուր գործակալնե-ժու Զմիւռնիոյ և շրջակայից ի Ֆրանկաց Թաղ գրասենեակները

C. WHITTALL & C°

Փոխ—Գործակալ Ընդհ. պատասխանատու C. O. OSCAN

ՋԱՐԵՀ Ո. ՈՍԿԱՆ

THE GRESHAM

"ԿՐԷՇԱՄ,

ԿԵԱՆՔԻ ԱՆԿԼԻԱԿԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ի ԼՈՆՏՈՆ

ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ 1848ԻՆ

Գոյ՝ Ընկերութեան	*Ա. Ո.*	*9014,532*
Տարեկան հասոյթ	» »	*1,438,659*
Վճարուած գումարներ	» »	*20,474,666*

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ ԼՈՒԾՄԱՆ

Ընկերութեան Ապահովագրական ընդհանուր կանոնները ամէն տարուան 24 դեկտեմբեր խիստ ուշադրու, ըլլալով պէտքական, եւ «Ընկերութիւնը կ'ընդունի Օսմանեան գաստառներու վճռակին ո՛չ է տարբերութեանց առնչեալ

Աւելի ընդարձակ տեղեկութեանց համար դիմել ընդհանուր գործակալներուն

ՇԱՐԼ ՈՒԻԹԱԼ եւ Ընկ.

C. WHITTAL & C°

Էնթէրնասիոնալ

(L'International)

ԾՈՎԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ի ՏԻՒԲԼՏՕՐՓ

Ընկերութիւնս ծովային արկածներու դէմ ապահովագրութիւններ կ'ընդունի, ամէն տեսակ ապրանքներու վրայ, խիստ նպաստաւոր գիներ եւ պայմաններով։

Իշխիրի ընդհ. ներկայացուցիչը

Ն. և Ն. Վ. ԱՐՓԱԶԱՆ

Լօճալ կոմսոսիդ Սիւիթսախան թիւ 11, 12, 13

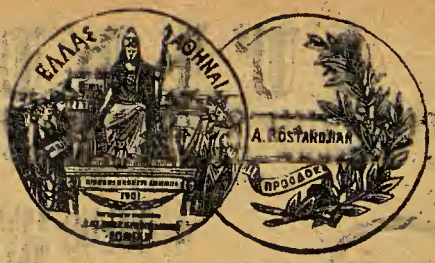

Médaille d'Or de l'Exposition d'Athènes 1903

ՀՈՎԱՆՈՑՆԵՐԻ ՀԱՄԱՇԱՐՔ «ԷՔԼԷՐ»

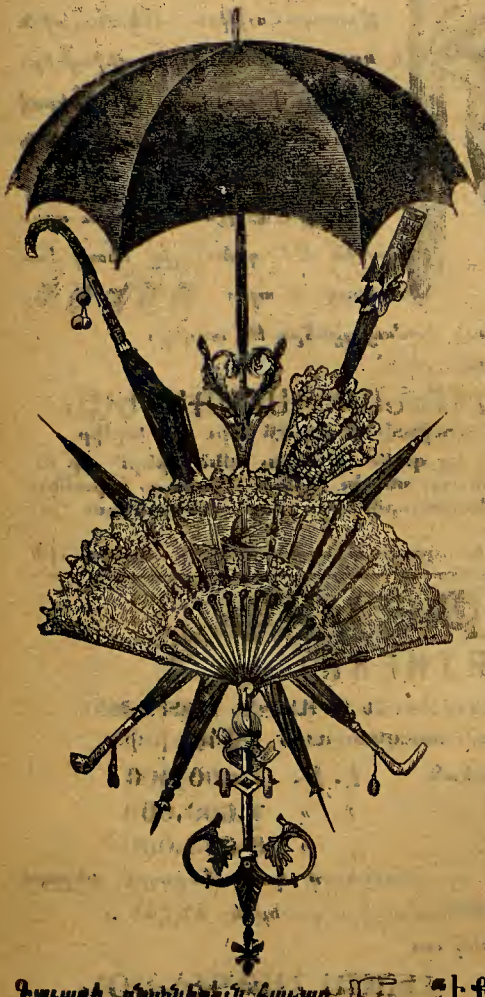

յարմարած է վանահայց հանդարտ, պարզապէս, փիլոցիական ու հաշտարար հոգեվարքներուն հիանալի վանականութեան մէջ հոգևոր հովանոցներ որոնց հրեշտակային ձիերը կատարելութիւնը կը գերազանցեն նոյն իսկ ԵԻՈՊԻՈՅ–ՄԷՋ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐԸ.

☞ ԵԿԷՔ ԱՆԳԱՄ ՄԸ ՏԵՍՆԵԼՈՒ

ու վանահ եղիք քէնոյի իսկ ձեր ամենէն գժուարահանները պիտի գոհանան ամէն տեսակ կէնիսթոյ, — Նրբութիւն, Նուրբութիւն, Ճկունութիւն ու Թեթևութիւն ձեռագործի դանէք նոյնպէս, հովհարներու արտոք պես վերջին նաստացած է, Գործատուներ, Հեռագիրատներ, Ջեռքի կոդմիկներ, Գրաւազաններ, գործարանքին ատրիճաններ ևն.

Գաւառի պատուիրանները հասարակ

«ԷՔԼԷՐ»ին հասցէն՝

ՅԱԿՈԲ ՊՈՍԹԱՆՃԵԱՆ

ՇԻՇԷՀԻՒԷՐ ՓՈՂՈՑ — ԻԶՄԻՐ

ՕՄԷԿԱ

ՏԻԵԶԵՐԱԼՈՂԱԿ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԺԱՄԱՑՈՅՑԻ

ԵՒՐՈՊԻՈՑ ԱՄԵՆԷՆ ԿԱՐԵԻՈՐԸ

ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ 1848Ի ՆԵՐՔԵՒ

ՕՄԷԿԱ ՈՍԿԻ, ԱՐԾԱԹ, ՆԻԿԵԼ ՊՈՂՊԱՏ ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐ

ՕՄԷԿԱ *Մեծագոյն մրցանակ 1900ի Բարիզի ցուցահանդէսէն։*

ՕՄԷԿԱ.— *Ձեր ժամացոյցերու յատկութիւնները են՝ ճշդապահութիւն, տակաւնութիւն և ներդաշնութեան պիւրին միջոցներ։*

ՕՄԷԿԱ *Դիւրամատչելի պիներով ծախուած ժամացոյցերու ամենէն ոքանչելիներն են։*

ՕՄԷԿԱ *Ամեն մարդու գրպանին մէջ գտնուելիք միակ ժամացոյցն է այս։* **ՕՄԷԿԱ**

Անմրցելի, անթերագտելի միակ ժամացոյցներն են ասոնք։

Դիսել առ միակ ներկայացուցիչն՝

ԱՐՄԵՆԱԿՈՂԱՐԱԳԱՇԵԱՆ

Շուխաջ-Պէզէրէկ Թիւ 2 — Իզմիր

Միեւնոյն վաճառատան մէջ կը գտնուին նաեւ մեծ մթերք մը ուրիշ ամէն տեսակ ժամացոյցներու արուեստ եւ կիներու համար շղթաներ գոհարեղէններ, ինչպէս նաեւ ժամագործներու եւ ոսկերիչներու յատուկ ամէն տեսակ գործիքներ։

Ցանկ ճարտարութիւնի փոթով եւ պատուատոր կերպով կը կատարուի։

ՆՈՐԹՋԷՐՆ

(NORTHERN)

ՀՐԴԵՀԻՑԵՒ ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Իզմիրի Գործակալութիւն հաստատուած 1864էն ի վեր

Դրամագլուխ Ընկերութեան	Լ. Մ.	3,000,000
Տարեկան հասոյթ	» »	1,600,000
Պահեստի գումար	» »	6,673,000

Ընկերութիւնս նպատատուր պայմաններով կապահովագրէ անշարժ կալուածներ, գործարաններ, ամեն տեսակ ապրանքներ եւն. եւն.։

Տեղեկութեանց համար դիմել առ

ՃԷՅՄՍ ՀԱՒԹԳԷՆՍՕՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼ ԻԶՄԻՐԻ ԵՒ ՓՈՓՐ ԱՍԻՈՑ

Ֆրանկաց թաղ, Բասած Սթուրցուճեկեր

GRANDS MAGASINS
DE LA RUE FRANQUE — SMYRNE

P. XENOPOULO & Cie

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆՔ ՖՐԱՆԿԱՑ ԹԱՂԻ

Բ. ՔՍԷՆՕՓՈՒԼՕ եւ Ը՝Ն

ՍՏԱՑԱԾ Է ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Փողկապներ, Շապիկներ, Օձիկներ, Գաւազաններ, Գիւարկներ եւն. եւն.:

Իսկ կանանց քաժնին համար, Ձիակներ, Ծոռածեւ տեսակներ, Վզնոցներ, Էշարպներ, Ժապօներ եւն. եւն.

Տօներուն եւ (Occasion)ներուն վաղեմի Ժ. ՏԱՎԷՐՕՆԻ եւ Ընկ.

Այժմ ԳԱԼՓԱԳԵԱՆ – ՊՒՒՐՒՒՆԼԵԱՆ

Տօներու առթիւ մեր հազուստեղէնաց հարուստ եւ ճաշակաւոր մթերքը որ վերջերս ստացանք, յատուկ կայ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ սկսեալ անմրցելի գիներով ապրի ձեռնարկին:

Ց. Գ.— Ամէն ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ օրեր Մեծ վաճառում (Sale) ապրանաց մանաւանդ տեսակի մը վրայ խիստ զեղչեալ գիներով:

ՄԵՐ ՄԱՆՉՍԹԷՐԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Թերթիս Մանչսթէրի գործակալութիւնը ստանձնած է Տիար Լազար Լազարովիչ, որու կրնան վճարել մեր բաժանորդներն իրենց բաժնեգիններու արժէքը:

ՄԵՐ ՍԱՄՍՈՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Սամսոնի թերթիս գործակալութիւնը ստանձնած է Տիար ՅԱՒՐՈՒԹԻՒՆ ՏԻՎԱՆԵԱՆ ուստի բաժանորդագրուիլ փափաքողք կըրնան դիմել յիշեալին տրամադրութեան համար:

ՄԵՐ ՆՈՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼԸ

Ի Կ. ՊՕԼԻՍ

Զբաղմանց պատճառաւ մեր նախորդ գործակալ Տիար Աբրահամ Թինճանճեան հրաժարած ըլլալով թերթիս գործակալութենէն, նոյն պաշտօնն ստանձնած է **Տիար ԽՈՍՐՈՎ ՀԱՒԱԶԵԱՆ**

ձէլալ Պէյ Խան Թիւ 42, Գահջէ Գարու Կ. Պոլիս

Ուստի կ'խնդրենք մեր Մեծ. բաժանորդներէն որ թերթիս հետ իրենց հաշիւները անոր հետ կարգադրեն այսուհետեւ:

Իսկ լրագրավաճառներէ ու ծախավաճառներէ կ'խնդրուի դիմել վերոյիշեալ հասցէին ստանալու համար Ա. Մատուցը:

HYGIÈNE BEAUTÉ

CRÈME SIMON

Վայելչասէր կիները

ՈՐՈՆՔ ԿՈՒԶԵՆ ՊԱՀՊԱՆԵԼ

ՈՐԵՆՑ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԻՒՆԸ

ԳԼՈՒԽ Է ԱՄԵՆ ՕՐ ԳՈՐԾԱԾԵՆ

ՄԶԱՒԱՐԴԱՑ

ԿՐԷՄ ՍԻՄՈՆԸ

ԿԼԻՍԷՐԻՆՈՎ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ

ՀՆԱՐՈՒԱԾ 1860

ԱՄԵՆԱՀԻՒ

ԳԵՂԵՑԿԱՑՆՈՂ ԿՐԷՄԸ

☞ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻ —

— ԴԵՂԱՐԱՆՆԵՐՈՒՄ— ՀԱՏԵԼԻՆԱՑ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐՈՒՄ —
—ՖՊԱՋԱՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ —

ԳՆԵԼՈՒ ԱՑԵՆ Լաւ Ուշադրութիւն Ընել

— ՎԱՃԱՌԱՆԻՇԻՆ *եւ Մերժել*

ԿԵՂԾ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ —

ԲՐՆՁԱՓՈՇԻ

ՍԻՄՈՆ

ԱՌԱՆՑ ՊԻՍՄՈՒԹի

ՕՃԱՌ

ԿՐԷՄ ՍԻՄՈՆ

ԲԱՑԱՌՁԱԿԱՊԷՍ ՄԱՔՈՒՐ

☞ Ժ· ՍԻՄՈՆ -- ԲԱՐԻՁ ☜